

Künye:

Sayı: 55
Yıl: 2026
Sayfa: 147-173

 Mehmet Ali ÇALGAN^{a*}

^a Doç. Dr., Adıyaman Üniversitesi,
mehmetcalgan@gmail.com

* Sorumlu Yazar

Geliş Tarihi: 01.11.2025
Kabul Tarihi: 24.03.2026
Yayın Tarihi: 30.04.2026

Atıf:

Çalgan, M. A. (2026). Toplumsal Bir Sorun Olarak Kültürel Yozlaşma: Ayet ve Hadisler Işığında Güncel Bir Değerlendirme. *bilimname*, 55, 147-173.
<https://doi.org/10.28949/bilimname.1815108>

Screened by
 iThenticate[®]
for Authors & Researchers

Toplumsal Bir Sorun Olarak Kültürel Yozlaşma: Ayet ve Hadisler Işığında Güncel Bir Değerlendirme

Öz

Toplumsal hadis yorumculuğu kapsamında sünneti çağımıza taşıyarak asrın idrakine söyletmek, güncel ve toplumsal meselelere nebevî ilke ve esaslardan yola çıkarak çözümler üretmek, bu amaçla öncelikle olgunun tahlilini etraflı bir şekilde yapmak ve ilgili bilim dallarından azami derecede istifade etmek günümüz hadis çalışmalarında önem arz eden bir araştırma sahası olarak öne çıkmaktadır. Nitekim bu hususa ülkemizde ve yurtdışında pek çok hadis araştırmacısı dikkat çekmiştir. Bu mülahazalardan hareketle bu makalede günümüzde oldukça önem arz ettiği düşünülen bir toplumsal sorun olan dil özelinde kültürel yozlaşma konusu yakından incelenmiştir. Bu amaçla söz konusu olgunun tahlili toplumbilim, dilbilim ve kültürbilim gibi ilgili bilim dallarından etkili bir şekilde faydalanarak geniş bir şekilde yapılmış, sorunun tarihsel gelişimi ortaya konmuş ve günümüzdeki durum konunun uzmanlarının görüş ve tespitleri ışığında irdelenmiştir. Diğer yandan, ilgili ayet ve hadislerin güncel okumaları yapılarak konu değerlendirilmiş, nass-olgu münasebeti kurulmaya çalışılmış ve mümkün çözümler araştırılmıştır. Makalenin sonucunda dildeki yozlaşma özelinde kendini gösteren özenti ve benlik kaybının dinî öğretilerde yer alan Müslümanların izzet sahibi oluşları, kendilerine has bir şahsiyet ve kimliğe sahip oluşları, birbirlerine muhabbet ve dostluk bağlarıyla bağlı oluşları ve diğer toplumlara özenmemelerine dair yönlendirmelerle bağdaşmadığı görülmüş ve kültürel bağımsızlığın Müslümanların gündeminde ön sırada yer alması gereken güncel ve toplumsal bir mesele olduğuna dikkat çekilmiştir. Makalede ilgili hadislerin vakıyyla güçlü bir şekilde irtibatlarının kurulması yoluyla söz konusu nebevî öğretilerin günümüzde taşıdığı anlam, önem ve değerin çok daha iyi bir şekilde tebellür ettiği düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Hadis, Kültür, Kimlik, Dil, Yozlaşma.

Cultural Degeneration as a Social Problem: A Contemporary Evaluation in the Light of Qur'anic Verses and Hadiths

Abstract

Within the scope of social hadith interpretation, conveying the Sunnah to our era and making it speak to the understanding of the age, and producing solutions to current and social issues based on prophetic principles and foundations, primarily by thoroughly analyzing the phenomenon and making maximum use of relevant scientific disciplines, stands out as an important field of research in contemporary hadith studies. Indeed, many hadith researchers in our country and abroad have drawn attention to this issue. Based on these considerations, this article closely examines the issue of cultural degeneration, particularly in language, which is considered a highly important social problem today. To this end, the analysis of the phenomenon in question was conducted extensively, effectively utilizing relevant scientific disciplines such as sociology, linguistics, and cultural studies. On the other hand, the topic was evaluated by reading the relevant verses and hadiths in a contemporary context, attempting

to establish a connection between the text and the facts, and researching possible solutions. The article concluded that the loss of identity and self-esteem manifested in linguistic degeneration was incompatible with the guidance found in religious teachings regarding the dignity of Muslims and their unique personality and identity. It is believed that by establishing a strong connection between the relevant hadiths and the present situation, the meaning, importance, and value of these prophetic teachings in today's world become more apparent.

[The English Extended Abstract is available at the end of the article.]

Keywords: Hadith, Culture, Identity, Language, Degeneration.

Giriş

Resûlullah'ın (s.a.v.) başka topluluklara benzemeyle (teşebbüh) ilgili uyarıları günümüz için nasıl bir anlam taşımaktadır? Allah Resûlü'nün (s.a.v.) zamanında giyim, sakal, selam gibi konularla ilgili vârid olan bu gibi hadislerin güncel bir okuması nasıl yapılabilir? Bu hadisleri ve müslümanların izzet, şahsiyet ve özgün bir kimlik sahibi olmasıyla alakalı diğer nebevi öğretileri, günümüzde oldukça önemli bir toplumsal sorun hâline gelmiş bulunan dildeki yozlaşmayla irtibatlandırmak bu hadislerin günümüze aktarımını sağlamak bakımından ehemmiyet arz etmektedir. Dilin bir milletin kültür ve benliği açısından önemi, dildeki yozlaşmanın altında yatan özentî ve aşağılık hissinin teşhisi, ülkemizde dil başta olmak üzere kültürel kimlik kaybının geçmişi gibi meselelerin toplumbilim, dilbilim ve kültürbilim gibi konuyla ilgili bilim dallarından istifadeyle tetkiki sayesinde dildeki yozlaşma meselesinin ne denli ciddi ve vahim bir sorun olduğu daha iyi anlaşılacak olup bu suretle konuyla ilgili hadislerin güncel kıymet ve önemleri de daha iyi bir şekilde ortaya çıkacaktır. Ülkemizde teşebbühle ilgili hadislerin tetkikinin yapıldığı üç adet yüksek lisans çalışması olmakla birlikte bu araştırmalarda bu nebevi öğretinin günümüzde nelere karşılık geldiği konusuna değinilmediği görülmektedir.¹ Halbuki bu hadislerin her asırda yaşayan müslüman toplumların karşılaştıkları sorunlarla ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Zira aksi halde, bu hadislerin nihai gayesi gözden kaçırılmış, sadece söylendiği bağlamlarla sınırlı olarak anlaşılmış olacaktır. Hadislerin bu şekilde günümüzle irtibatlarının kurulması, dildeki yozlaşma gibi öncelik ve önem arz eden toplumsal sorunların çözümünde nebevi öğretilerin güncel değerlerinin incelenmesi ve bu amaçla bilim dalları arası bir yol izlenmesi Polat, Kırbaçoğlu, Görmez, Özafşar, Özpınar, Erul ve Köktaş gibi ülkemizdeki ve Zeyyân, Nâdiye, Kannâs, Şurmân, Melîbârî ve Râşid gibi İslam dünyasındaki birçok hadisçinin önemle vurguladıkları bir husustur.²

¹ Mirza Tokpınar, *Hadislere Göre Yahudi ve Hristiyanlara Uymak* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2003); Necmi Sarı, *Hadislerde Teşebbüh Yasağı* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010); Necdet Aydoğdu, *Temel Hadis Kaynaklarında Gayrimüslimlere Benzeme İle İlgili Rivayetlerin Tahlili* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013).

² Salahattin Polat, *Hadis Araştırmaları* (Kayseri: Kimlik Yayınları, 2017), 273; Hayri Kırbaçoğlu, *Sünneti Çağa Taşımak* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2021), 223-230; Mehmet Görmez, *Sünnet ve Hadisin Anlaşılması ve Yorumlanmasında Metodoloji Sorunu* (Ankara: Otto Yayınları, 2020), 128-129, 378; Mehmet Emin Özafşar, *Hadis ve Kültür Yazıları* (Ankara: Otto Yayınları, 2015), 81-82; Ömer Özpınar, *Hizmet Peygamber'i ve Hadislerini Anlamak (Fıkhu'l-Hadis İlmi)* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2017), 248; Bünyamin Erul, "Türkiye Akademik Hadisçiliğinin Kritiği", *Cumhuriyetin 100. Yılında Türkiye Hadisçiliği*, ed. Ferhat Gökçe vd. (Ankara: İlahiyat Yayınları, 2024), 280; Yavuz Köktaş, *Güncel Hadis Problemleri* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2014), 145; Ramazan İshak Zeyyân, "el-Hadîsu'l-mevdû'î dirâse nazariyye", *Mecelletu'l-Câmiati'l-İslâmiyye* 10/2 (2002), 215-216; Halid Muhammed Şurmân, *el-Hadîsu'l-mevdû'î dirâse te'siliyye tatbikiyye* (Ürdün: Dâru'l-Furkân, 2010), 12-13; Muhammed Abdullah Kannâs, *Medhal li-dirâseti'l-Hadîsi'l-mevdû'î* (Riyâd: Dâru'l-Sumay'î, 2018), 8; Hamza Abdullah Melîbârî, *Dirâsât tatbikiyye fî'l-Hadîsi'l-mevdû'î* (Dubai: Külliyyetü'd-Dirâsâti'l-İslâmiyye, 2014); Nâdiye Nasr Muhammed, "Ehemmiyetü'l-hadîsi'l-mevdû'î ve menhecîyyetuhü fî muâleceti'l-kadâya'l-muâsıra", *Mecelletu Külliyyeti Dâri'l-Ulûm* 35/113 (2018), 50-51, 72-76; Latife Nâsir Râşid, *el-Hadîsu'l-mevdû'î el-menhec ve't-te'sîl ve't-temsîl* (Mekke: Dâru Taybeti'l-hadrâ, 1443), 30-36. Türkçe olsun Arapça olsun bu eserlerde bilim dalları arası yol izlenmesi gibi yukarıda sayılan hususlar dile getirilmiş olsa da maalesef bu hususların hayata geçirildiği somut uygulama örnekleri son derece azdır; bilhassa bazı Arapça eserlerde toplumsal sorunlardan ziyade dua, ibadet gibi konuların örnek olarak çalışıldığı görülmektedir.

Bu mülahazalardan hareketle bu makalede kanaatimizce günümüzde oldukça önem arz eden bir toplumsal sorun olan dil özelinde kültürel yozlaşma mercek altına alınacaktır. Bu amaçla bu olgunun tahlili toplumbilim, dilbilim ve kültürbilim gibi ilgili bilim dallarının ışığında geniş bir şekilde yapılacaktır. Ayrıca, ilgili ayet ve hadislerin güncel okumaları yapılarak konu değerlendirilecek ve mümkün çözümler araştırılacaktır. Ülkemizin küçük bir şehrinin bir mahallesinde bir çay bahçesinde hesap istendiğinde çalışanların hesap kelimesi yerine Fransızca bir kelime olan adisyon sözcüğünü kullanmaları dildeki yozlaşma ve kirlenmenin küçük ancak dikkat çekici bir tezahürüdür.³ Yine, turistik bir yer olsun ya da olmasın ülkemizin hemen her ilinde insanı yabancı bir ülkedeymiş hissine kaptıracak boyutta yabancı dilde iş yeri tabelalarının görülmesi son derece düşündürücüdür.⁴ Hatta bazı işletmelerde “pay here”, “pick up” gibi İngilizce yönergelerin yazılması utanç verici bir durum olup bir sömürge ülkesi izlenimi uyandırmaktadır. Bir Roma savaş tanrısı olan Bellona’nın⁵ isminin ülkemizde meşhur bir mobilya markası olarak kullanılması dil konusundaki bilinçsizliğin vardığı uç bir noktayı göstermektedir. Asıl endişe verici olan durum ise, tüm bu şekilsel benzerliklerin altında yatan esas etken olan, toplumumuzun içine düştüğü ve ona aşılana aşağılık duygusu ve kimlik kaybıdır.

Kültürel yozlaşma ve dildeki yabancılaşma konularında ilgili bilim dallarında birçok kapsamlı ve nitelikli araştırma yapılmıştır.⁶ Bu çalışmalar saha araştırmaları ve doküman analizi gibi yöntemler kullanarak ülkemizde kültür alanında yaşanan kimlik kaybını dil, bayram kutlamaları, sinema, iş yeri tabelaları gibi farklı açılardan ele almışlar ve bu kaybın ciddi bir seviyede olduğunu tespit etmişlerdir. Öte yandan, kültürel yozlaşmayı dinî açıdan ele alan Çiftçi ve Yiğit’in çalışmaları bulunmakla⁷ birlikte dildeki bozulmayı bu açıdan tetkik eden bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ayrıca adı geçen iki makalede konuyla ilgili dinî metinler bütünlük içinde değerlendirilmemiştir. Teşebbüh konusunda, aralarında yukarıda bahsi geçen üç yüksek lisans tezi de bulunan, birtakım araştırmalar yapılmış olmakla birlikte bunlarda sadece nassın tahlili yapılmış olup olgunun tahlili yeterli düzeyde yapılmamıştır.⁸ Patel’in makalesi teşebbüh hadisinin⁹ ayrıntılı bir tetkikini içermekte olup bu kapsamda söz konusu hadisin aktarım sürecini, temel hadis kaynaklarında tasnifini ve tarihî süreçte bilhassa İbn Teymiyye (öl. 728/1328) ve Necmeddin Gazzî (öl. 1061/1651) tarafından yorumlanışını

³ Çay bahçesinin tabelasının alt kısmında “since 1984” yazması da yabancılaşmanın bir diğer işaretidir.

⁴ Türk Dil Kurumu eski Başkanı Prof. Dr. Şükrü Halûk Akalın bu durumu işgal altındaki mütâreke dönemi İstanbul’una benzetmektedir: “Türkçe’nin Güncel Sorunları”, *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi* (Erişim 01 Temmuz 2025).

⁵ “Bellona”, *Vikipedi* (Erişim 01 Temmuz 2025).

⁶ Kültürel yozlaşma konusunda bazı örnek çalışmalar için bk. Şenol Sancak vd., “Dil ve Kültür Yozlaşmasında Giresun Örnekleme”, *Karadeniz Araştırmaları* 16/16 (2008), 101-111; Meltem Özel, “Kültür emperyalizmi bağlamında Türkiye’de Cadılar Bayramı”, *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi* 14/54 (2019), 75-92; İbrahim Dalkılıç, “Kültürel Hegemonya’nın Hollywood Sinema Filmleri Üzerinden İnşası”, *Erciyes İletişim Dergisi* 11/2 (2024), 693-713. Dildeki yabancılaşma konusunda bazı örnek çalışmalar için bk. Fatin Sezgin, *Türkçe’de Batı Kaynaklı Kelimelerin Yoğunluğu* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2004); Adem Terzi, “Türk Dili ve Yabancı Sözlere Karşılıklar”, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi* 700 (2010), 507-542; Ayşenur Sır, “Türkçede Batı Kaynaklı Kelimeler ve Unsurlar Sorunu”, *Journal Academic Social Science Studies* 6/8 (2013), 969-982.

⁷ Merve Betül Çiftçi, “Bir Kültürel Direniş Örneği Olarak Kur’an’da Ashâb-ı Kehf”, *Journal of Analytic Divinity* 4/1 (2020), 319-332; Yasin Yiğit, “Din Öğretiminin Amaçları Bağlamında Kültürel Aidiyet ve Kültürel Sorumluluk Bilinci”, *Tokat İlmiyat Dergisi* 9/1 (2021), 323-346.

⁸ Tokpınar, *Hadislerle Göre Yahudi ve Hristiyanlara Uymak*; Ali Rıza Demircan, *İslami Kimliğimizi Korumak* (İstanbul: Beyan Yayınları, 2008); Sarı, *Hadislerde Teşebbüh Yasağı*; Aydoğdu, *Temel Hadis Kaynaklarında Gayrimüslimlere Benzeme İle İlgili Rivayetlerin Tahlili*; Mirza Tokpınar, “‘Men Teşebbehe bi-kavmin fe-hüve minhum’ Hadisi Üzerine Bir İnceleme”, *Hadis Tetkikleri Dergisi* 3/2 (2005), 85-109.

⁹ Makalenin “Gayri Müslimlere Teşebbüh” başlığı altında söz konusu hadis hakkında bilgi verilecektir.

ele alır.¹⁰ Patel bir diğer makalesinde ise erken dönemden günümüze uzanan süreçte teşebbüh hadisinin yorumunu konu alan Arapça, Türkçe ve Urduca gibi dillerde telif edilmiş yirmi ilmi risaleyi tanıtır.¹¹ Toplumsal hadis şerhçiliğine örnek bir çalışma teşkil eden Uysal'ın makalesi bu yönden bir istisna olmakla beraber konu giyimle sınırlı tutulmuştur.¹² Dolayısıyla çalışmamızın disiplinler arası bir yaklaşımla önemli bir toplumsal sorunu ele alması ve kültürel yozlaşmayla ilgili ayet ve hadislerin güncel bir değerlendirmesini yapması açısından önemli bir boşluğu doldurması beklenmektedir.

Çalışmada konuyla ilgili hadislerin vakıayla irtibatının daha iyi bir şekilde kurulabilmesi, bu suretle bu hadislerin güncel değerlerinin daha iyi anlaşılabilmesi için vakıanın tahliline ağırlık verilmiştir. Vakıanın tahlilinde izlenen yöntem, konuyla ilgili farklı bilim dallarında yapılmış saha araştırmalarının bulgularından ve uzmanların tespitlerinden yararlanmak ve bunları bir araya getirerek değerlendirmek şeklinde olup bu suretle kültürel yozlaşma olgusunun sebeplerini, boyutlarını ve etkilerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. İlgili dinî metinlerin tahlilinde izlenen yöntem ise bu metinlerin sadece asr-ı saadette neye karşılık geldiklerini değil, aynı zamanda günümüzde nasıl ele alınması gerektiğini araştırmak, böylece günümüz vakasıyla irtibatını kurmaya çalışmaktır. Çalışmada nassların tahlilinden daha çok olgunun tahliline ağırlık verilmiş olması bilinçli bir tercihtir, zira günümüzde asıl ihtiyaç duyulan nokta, vakıanın daha iyi anlaşılacak nassların vakıayla irtibatının isabetli olarak kurulabilmesidir.

Makalenin daha iyi anlaşılabilmesi için bazı hususların aydınlatılması faydalı olacaktır: Öncelikle Cenâb-ı Hakk'ın insanları farklı topluluklara ayırmasındaki bir hikmetin birbirleriyle tanışmak¹³ ve bunun tabii neticesi olarak bilgi ve fikir alışverişi yapmak olduğu açıktır. Dinimiz farklı toplumlardan olumlu manada etkilenmekten sakındırmamıştır. Dil ve kültür alanlarında toplumlar arasında bir takım faydalı etkileşimlerin olduğu da açıktır. Çalışmamıza konu olan ve yozlaşma olarak adlandırılan olgu, kendi kimliğini ve benliğini zedeleyecek bir tarzda, bir tür özenti ve öykünme sonucu gerçekleşen ve makul bir faydası olmayan etkilenmelerdir. Diğer bir husus, makalede daha çok Batı dünyasının bahis mevzuu olmasıdır. Bunun sebebi ise toplum olarak son asırlarda bilhassa Batı'dan oldukça yoğun bir şekilde etkilenmiş olmamızdır. Burada önemli olan husus, Müslümanların, özenti sonucu ister Batılı, ister Hint, ister Uzak Doğulu olsun gayri müslimlerden etkilenerek kimlik ve özgüven kaybına uğramış olduğu gerçeğidir. Son olarak asırlar boyunca yaşanan doğal etkileşimler sonucu dilimize yerleşen ve benimsenen Arapça ve Farsça kelimeler ile günümüzde Türkçe karşılığı dururken sadece özenme ve öykünme sonucu dilimize her gün bir yenisi eklenen yabancı kelimeler arasında bir ayırım yapılması gerektiğidir.

Çalışmamızın ilk bölümünde Müslümanların izzet sahibi oluşları, bağımsız ve özgün bir Müslüman kimliğinin inşası, Müslümanların gayri müslimlerle dostluk ve münasebetlerinin sınırları ve onlara benzemeye çalışmama konuları çerçevesinde ilgili ayet ve hadisler vakıayla irtibatlandırılarak incelenecek, , ikinci bölümde ise kültür ve dil sahalarında görülen yozlaşmanın tahlili yapılacaktır.

A. Dil ve Kültürdeki Yozlaşmanın İlgili Ayet ve Hadisler Işığında Güncel Bir Değerlendirmesi

Karşı karşıya bulunulan olgunun tahlilinden önce konunun ilgili ayet ve hadisler çerçevesinde

¹⁰ Youshaa Patel, "Whoever Imitates a People Becomes One of Them': A Hadith and Its Interpreters", *Islamic Law and Society* 25/4 (2018), 359-426. Makale hakkında daha geniş bilgi için bk. Fatma Betül Altıntaş (ed.), *Batı'da Hadis araştırmaları* (Ankara: TDV Yayınları, 2025), 259-264.

¹¹ Youshaa Patel, "The Islamic Treatises against Imitation (Taşabbuh): A Bibliographical History", *Arabica* 65/5/6 (2018), 597-639. Makale hakkında daha geniş bilgi için Altıntaş, *Batı'da Hadis araştırmaları*, 199-202.

¹² Şule Yüksel Uysal, "Men Teşebbehe Bi Kavmin' Hadisini Küresel Giyim Kültürü Açısından Yeniden Okumak", *Türkoloji Araştırmaları* 11/7 (2016), 293-314.

¹³ el-Hucurât 49/13.

değerlendirilmesi uygun olacaktır. Toplumda kültür ve dil alanındaki yabancılaşmanın ve bozulmanın altında yatan esas neden özentî ve aşağılık hissi olup ve bu durum kimlik kaybı, özgüvensizlik ve kendini hakir görme gibi tehlikeli sonuçları doğurmaktadır. Dolayısıyla bilhassa bu noktadan hareketle konunun tahlil edilmesi gerekmektedir. Bu başlıkta sırasıyla Müslümanların izzet sahibi oluşları, ayet ve hadislerin bağımsız ve özgün bir Müslüman kimliği ve şahsiyeti ortaya koyuşları, Müslümanların gayri müslimlerle dostluk ve münasebetlerinin sınırları ve onlara benzemeye çalışmama konuları tetkik edilecektir.

1. Müslümanların İzzet Sahibi Oluşları

Müslümanların izzet ve şeref sahibi olduklarına işaret eden ve onlara, üstünlüğü İslam dışındaki şahıslarda ve alanlarda aramamaları gerektiğini telkin eden ayet ve hadisler konumuzla yakından alakalıdır. Mesela “Eğer inanmışsanız şüphesiz en üstün olan sizsiniz”¹⁴ şeklindeki âyet-i kerime Müslümanlara özgüven aşılama ve aşağılık hissine kapılmamaları hususunda onları uymaktadır. Bir mü’minin bu âyete rağmen üstünlüğü İslam dışında aramaya çalışması temelde bir inanç sorununa işaret etmektedir.¹⁵ Aşağıdaki âyet-i kerime de izzet ve şerefin imanla güçlü ve derin bağını göstermesi açısından önem arz etmektedir:¹⁶

“Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse bilsin ki Allah öyle bir kavim getirecektir ki Allah onları sever, onlar da Allah’ı severler; mü’minlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı izzet sahibidirler.”¹⁷

Asıl güç ve izzetin Allah’a, Resulü’ne (s.a.v.) ve mü’minlere ait olduğunu belirten¹⁸ ayet ile yüce Allah’ın taraftarlarının mutlaka galip geleceklerini dile getiren¹⁹ ayet aynı hususu vurgular. “Bedenî, psikolojik, ekonomik, sosyal statü vb. yönlerden güçlü, etkin ve saygın olmayı”²⁰ ifade eden izzet ve üstünlüğün Müslümanların günümüzdeki vakasıyla uyuşmamasına dair iki hususa dikkat etmek gerekmektedir. İlki, bu ayetlerdeki ifadelerin İslam’ı hakkıyla yaşayan, hayatın her sahasındaki dinî öğretileri uygulayan Müslümanlara yönelik olduğu hatırlanmalıdır. İkincisi ise, bu ayetleri sadece ihbarî değil, aynı zamanda inşâî olarak da okumanın gerekliliğidir. Yani, Müslümanlar çalışarak üstün olmalı, kendilerini zillate düşürmemelidirler.

Konumuzla irtibatlı olan, “Mü’minleri bırakıp kâfirleri dost edinenler, onların yanında izzet mi arıyorlar? Bilsinler ki bütün izzet yalnızca Allah’a aittir.” şeklindeki âyet-i kerime²¹ yine aşağılık hissine karşı önemli bir uyarı niteliğindedir. “Güçlü ve saygın olmak için mü’minleri bırakıp kâfirlere sarılan, onların himayelerine sığınan kimselerde de aşağılık duygusu, özgüven eksikliği ve iman zayıflığı bulunması ihtimali kuvvetlidir.”²² Kısaca, Müslümanlar izzeti İslam dışında aramamalı, özgüvenlerini ve ümitlerini asla yitirmeden üstün olmaya ve zillate düşmemeye çalışmalıdır.

Hadislerde de benzer içerikli bilgiler ve uyarılar bulunmaktadır. Mesela Cenâb-ı Hakk’ın İslam’ı tüm dünyaya yayacağına ve onu kabul edenleri aziz, kabul etmeyenleri ise zelil kılacağına dair hadis²³ ilgili ayetlerle aynı minvalde olup Müslümanların izzetli olduklarını ve buna uygun şekilde davranmaları gerektiğini ifade eder. Hz. Ömer de aynı hususa dikkat çekerek “Biz en zelil bir topluluk

¹⁴ Âl-i İmrân 3/139.

¹⁵ Aydoğdu, *Temel Hadis Kaynaklarında Gayrimüslimlere Benzeme İle İlgili Rivayetlerin Tahlili*, 13.

¹⁶ Bu hususta bir inceleme için bk. Ömer Okuyucu, “Kur’an’da İzzet Kavramının Anlam Derinlikleri ve Bağlamsal Kullanımları”, *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 8/35 (2024), 709.

¹⁷ el-Mâide 5/54.

¹⁸ Münâfikûn 63/8.

¹⁹ el-Mâide 5/56.

²⁰ Hayrettin Karaman vd., *Kur’an Yolu* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2019), 5/364.

²¹ en-Nisâ 4/139.

²² Karaman vd., *Kur’an Yolu*, 2/165.

²³ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, thk. Şuayb el-Arnaûd vd. (Beyrut: Müessesetü’r-Risâle, 1422/2001), 28/154 (No. 16957).

iken yüce Allah bizi İslam ile şereflendirdi ve güçlendirdi. Biz izzeti, yüce Allah'ın bizi izzet sahibi kıldığı şeyin dışında aradıkça yüce Allah bizi zelil kılacaktır." demiş ve Müslümanları şahsiyetli ve saygın bir duruş sergilemeye davet etmiştir.²⁴

Sahîh-i Buhârî'de muallak olarak nakledilen ve kısaca "İslam yücedir, hiçbir şey onun önüne geçirilemez." şeklindeki hadisin²⁵ daha ayrıntılı bir rivayetini İbn Hacer paylaşır. Buna göre Mekke'nin fethinde Âiz b. Amr ve Ebû Süfyân birlikte Resûlullah'ın (s.a.v.) huzuruna gelirler. Sahabenin onları görünce "İşte Ebû Süfyân ve Âiz b. Amr" demeleri üzerine Resûl-i Ekrem "İşte Âiz b. Amr ve Ebû Süfyân. İslam daha şerefli. İslam yücedir, hiçbir şey onun önüne geçirilemez." buyurur. Buradan hareketle İbn Hacer, isim önceliğinin önemli olduğunu ve üstünlüğe işaret ettiğini belirtir.²⁶

Hadislerde Müslümanların izzet sahibi oldukları belirtildiği gibi zillete düşmemeleri de öğütlenir. Bu kapsamda Allah Resûlü (s.a.v.) dualarında zilletten ve zulme uğramaktan Cenâb-ı Hakk'a sığındığı gibi²⁷ bir Müslümanın kendisini zillete düşürmesini de uygun görmemiştir.²⁸ Ümmetinin zillete düşmeye, benliklerini kaybetmeye, taklitçiliğe, özentiyeye ve aşağılık duygusuna kapılmasına karşı bir uyarı niteliğinde olan şu hadis de konumuzla yakından irtibatlı gözükmektedir: "Sizden öncekilerin yol ve gidişatını, onlar bir kertenkele deliğine girseler siz de girecek derecede, karış karış ve adım adım takip edeceksiniz."²⁹ Mezkûr haberde ümmetin, en azından önemli bir kısmının, içine düşeceği kimlik ve özgüven kaybı ve özentî durumu haber verilmekle birlikte asıl olarak böyle utanç verici bir durumla karşı karşıya kalınmamasına yönelik önemli bir çağrı söz konusudur. Kamil Miras'ın anılan hadis ile ilgili yorumu önemli olup bu minvaldedir: "İslam ümmetinin hiçbir dini ve hiçbir milleti taklide ihtiyacı olmayan üstün bir medeniyeti vardır. Bu bedihi hakikate mebnî Resul-i Ekrem bu yüce varlığımızı muhafaza etmemizi emredip mukallidlik derekesine düşmekten men etmiştir."³⁰ Sarı ve Aydoğdu da ilgili hadisi bu şekilde değerlendirmişlerdir.³¹

Müslüman düşünür ve toplumbilimci İbn Haldun (öl. 808/1406) yenilen toplulukların kendilerini yenilen topluluklara giyim kuşam ve âdetler gibi kültürün maddi ve manevi unsurlarında benzemeye çalıştıklarını, bunun sebebinin ise yenilenlerin yenilenleri kendilerinden her konuda daha üstün görmeleri olduğunu kaydeder.³² Bu rûhen yenilgi durumu ise elbette askerî yönden mağlubiyetten daha ciddi bir tehlikedir.³³ Yukarıda paylaşılan ayet ve hadisler inananları böyle bir hâlet-i rûhiyeye düşmekten sakındırmakta ve onlara özgüven ve ümit aşılamaktadır. Ancak takdir edilir ki mü'minlere müjdelenen izzet ve üstünlüğün tahakkuku, dinin buyruklarına bağlılıkla doğru orantılıdır. Aksi halde, çalışmadan, dürüst olmadan, zamanın kıymetini bilmeden, her işini en güzel bir şekilde yapmadan ne bu dünyada üstün olunabileceği ne de rıza-ı ilâhînin kazanılabileceği aşikardır.

²⁴ Hâkim en-Nisâbü'rî, *el-Müstedrek 'ale's-Sahîhayn*, thk. Mustafa Abdülkadir Atâ (Beyrut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1990), 1/130 (No. 207).

²⁵ Muhammed b. İsmâîl Buhârî, *el-Câmi'u's-sahîh*, thk. Muhammed Zühêyr b. Nâsır (b.y.: Dârü Tavki'n-Necât, 1422/2001), "Cenaiz", 79 (No. 1354'den önce).

²⁶ İbn Hacer el-Askalânî, *Fethu'l-bârî bi-şerhi Sahîhi'l-Buhârî* (Beyrut: Dârü'l-Ma'rife, 1379/1959), 3/220.

²⁷ Süleymân b. el-Eş'as Ebû Dâvûd, *es-Sünen*, thk. Muhammed Muhyiddin Abdülhamîd (Beyrut: el-Mektebetü'l-Asriyye, ts.), "Vitr", 32; Ebû Abdîrrahman Ahmed b. Şuayb Nesaî, *es-Sünen*, thk. Abdulfettâh Ebû Gudde (Halep: Mektebu'l-Matbuâtü'l-İslâmiyye, 1406/1986), İsti'âze", 14-16.

²⁸ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 38/435 (No. 23444); Muhammed b. İsmâîl Tirmizî, *Sünenü't-Tirmizî*, thk. Beşşâr Avvâd Mârûf (Beyrut: Dârü'l-Garbi'l-İslâmî, 1419/1998), "Fiten", 66 (No. 2253).

²⁹ Buhârî, "Enbiyâ", 50 (No. 3269); "İ'tisâm", 14 (No. 7320); Ebû'l-Hüseyn b. el-Haccâc Müslim, *el-Câmi'u's-sahîh*, thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî (Beyrut: Dârü İhyâ't-Türasî'l-Arabî, ts.), "İlim", 6 (No. 2669).

³⁰ Kamil Miras, *Tecrid-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1973), 12/409.

³¹ Sarı, *Hadislerde Teşebbüh Yasağı*, 52; Aydoğdu, *Temel Hadis Kaynaklarında Gayrimüslimlere Benzeme İle İlgili Rivayetlerin Tahlili*, 35-37.

³² İbn Haldun, *Mukaddime*, çev. Süleyman Uludağ (İstanbul: Dergah Yayınları, 2010), 361-362.

³³ Sarı, *Hadislerde Teşebbüh Yasağı*, 21.

2. Bağımsız ve Özgün Bir Müslüman Kimlik ve Şahsiyetinin İnşası

Kur'ân-ı Kerim ve sünnette Müslümanların kendilerine özgü bir kişilik ve duruş sahibi olmaları gerektiğini hatırlatan pek çok yönlendirme bulunmaktadır. Bu öğretiler inananlara güçlü bir kimlik bilinci aşılar. Mesela “Siz, insanlar için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz.”³⁴ şeklindeki âyet-i kerimede önce mü'minlerin diğer insanlardan ayrı, en hayırlı bir topluluk olduğuna işaret edilmekte, ardından bu hayırlı toplumun sahip olması gereken ayırt edici üç özelliğe, iyiliği emretme, kötülükten alıkoyma ve yüce Allah'a inanmaya, değinilmiştir. Bir Müslümanın kimliği bu üç hususiyeti kazanmak suretiyle özgünlüğünü sağlamalıdır.

Konumuz açısından önem arz eden bir diğer ayette ise “İşte böylece, siz insanlara şahit olasınız, peygamber de size şahit olsun diye sizi aşırılıklardan uzak bir ümmet yaptık.”³⁵ buyrulmaktadır. Söz konusu âyet-i kerimenin, Müslümanların diğer insanlar için izlenmesi gereken örnek bir toplum olmaya çalışmaları gerektiği yönündeki bir izahını paylaşmak uygun olacaktır:

“... bu kelimeyi “örnek ümmet” veya gerçek insanlığın nasıl olması gerektiğine dair bir “delil değeri taşıyan toplum” şeklinde anlamak ve böylece âyetin söz konusu bölümünü şöyle yorumlamak daha uygun gözükmektedir: Allah ... onları bütün insanlara örnek bir nesil, bütün bu güzel nitelikleri sebebiyle üstün insanlığın ne olduğunu gösteren, kanıtlayan bir delil kılmıştır...Böylece âyet dolaylı olarak müslümanlara, din ve dünya işleri konusunda başkalarını örnek alıp taklit etmek yerine, başkalarına örnek olmaları; dünya milletleri karşısında pasif ve alıcı değil, aktif ve verici olan bir konuma yükselmeleri; maddî ve mânevî alandaki bu konumlarıyla özenilen ve izlenen bir toplum düzeyine ulaşmaları sorumluluğunu da getirmektedir.”³⁶

Görüldüğü üzere, mezkûr ayet konumuzla yakından ilgili olup Müslümanların taklit edici olmamalarını, bilakis taklit edilen, örnek bir konuma, şahsiyete ve kimliğe sahip olmalarını istemektedir. Kur'ân-ı Kerim'de kamil mü'minlerin inanç ve ahlak yönleriyle tanıtıldığı ayetlerin³⁷ kimlik inşası açısından etkileri önemlidir. Bu ayetlerde onların yardımlaşma, şûrâ yoluyla işlerini yürütme, iffetli davranma gibi mümeyyiz vasıflarına dikkat çekilir. Hadislerde de “müslüman”, “mü'min”, “mü'min değildir”, “bizden değildir” gibi kalıplarla örnek Müslüman şahsiyetinin bileşenlerinin ortaya konduğu görülür. Örneğin, “Mü'min kendisiyle rahat geçinilen kişidir.”³⁸, “Mü'min aynı delikten iki defa sokulmaz.”³⁹, “Müslüman elinden ve dilinden Müslümanların selamette oldukları kişi, mü'min insanların canları ve malları konusunda emânette oldukları kişidir.”⁴⁰, “Komşusu aç iken, kendisi tok olan mü'min değildir.”⁴¹, “İnsanları inciten, insanlara lanet okuyan, söz ve davranışta çirkinlik sergileyen (hayâsız/ ahlâksız) ve ağız bozuk kişi mü'min değildir.”⁴², “Kadın ile kocanın arasını bozan bizden değildir.”⁴³ gibi nebevî beyanlar Müslüman kimliğini ahlâkî açıdan

³⁴ Âl-i İmrân 3/110.

³⁵ el-Bakara 2/143.

³⁶ Karaman vd., *Kur'an Yolu*, 1/230.

³⁷ Örneğin el-Bakara 2/2-5, 155-157, Âl-i İmrân 3/16-17, 133-135, 190-191, el-Mâide 5/54, el-Enfâl 8/2-4, 74, er-Ra'd 13/19-24, el-Hac 22/34-35, 40-41, el-Mü'minûn 23/1-9, el-Furkân 25/63-75, es-Secde 32/15-17, el-Ahzâb 33/35, eş-Şûrâ 42/36-42, ez-Zâriyât 51/15-19, el-Haşr 59/8-10, el-Meâric 70/22-35, el-İnsân 76/5-12.

³⁸ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 15/106.

³⁹ Buhârî, “Edeb”, 83; Müslim, “Zühd”, 63.

⁴⁰ Tirmizî, “İmân”, 12; Nesâî, “İmân”, 8.

⁴¹ Muhammed b. İsmâîl Buhârî, *el-Edebü'l-müfred*, thk. Muhammed Fuad Abdulbâki (Beyrut: Dârü'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1422/2001), 52 (No. 112).

⁴² Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 6/390.

⁴³ Ebû Dâvûd, “Edeb”, 125.

çizmenin yanında “biz” şuurunun gelişmesini de temin eder.⁴⁴

Bahsi geçen ahlâkî özelliklerin yanında kültürün maddi öğeleri açısından da Müslüman kimliğinin inşası amacıyla Resûlullah’ın (s.a.v.) birtakım düzenlemelere başvurduğu görülmektedir. Mesela hicret sonrasında Medine’de halkın diğer inanç gruplarına ait iki bayramı kutladıklarını gören Rasûl-i Ekrem, bu bayramların yerine Müslümanlara özgü iki bayramın kutlanması gerektiğini şu şekilde bildirmiştir: “Şüphesiz Allah sizin için o günleri onlardan daha hayırlı olan Kurban ve Fıtır (Ramazan) bayramlarıyla değiştirdi.”⁴⁵ Elbette kutlanan bayramlar, bir toplumun diğer toplumlardan gözle görülür bir şekilde temyizini sağlayan ve birliktelik bilincini kazandıran oldukça mühim kültürel unsurlardır.

Yine, İmran b. Husayn isimli sahâbînin anlatımına göre Cahiliye’de selamlaşma maksadıyla söylenen “Allah gözünü aydınlatsın” ve benzeri ifadeler İslam’ın gelişiyle selam amacıyla kullanılmamaya başlanmıştır.⁴⁶ Ali el-Kârî (öl. 1014/1605) önce İslam’ın getirdiği selam şekliyle selamlaşma yapıldıktan sonra bu gibi sözlerin kullanılabileceğini belirtmiştir.⁴⁷ Görüldüğü üzere, İslam dini inananlara özgü, belli bir selam şekli ortaya koyarak bir şîâr geliştirmiştir.

3. Muhabbet ve Dostluğun Müslümanlar Arasında Olması Gereği

Kur’an ve sünnette Müslümanların birbirleriyle muhabbet besleme ve dostluk kurma noktasında çok yakın olmaları önemle vurgulanan bir husustur. Özenmek, beğenmek, benimsemek, taklit etmek, hayranlık duymak gibi tutumların muhabbetle yakından ilişkisi dikkate alındığında inananların kendi kültürel değerlerini bırakarak kendi dışındaki toplumların kültürlerine özenmesinin ve onları bu açıdan örnek almalarının kendi aralarında olması gereken dostluk ve muhabbetle bağdaşmayacağı açıktır.

“Mü’minler ancak kardeşirler.”,⁴⁸ “Sizin velîniz ancak Allah’tır, peygamberidir, bir de Allah’ın emrine boyun eğerek namazı dosdoğru kılan, zekâtı veren mü’minlerdir.”,⁴⁹ “Ey iman edenler! Mü’minleri bırakıp kâfirleri dost edinmeyin.”,⁵⁰ “Mü’minler mü’minleri bırakıp da kâfirleri dost edinmesin.”⁵¹ gibi ilâhî buyruklar inananların öncelikle birbirlerine sıkı bir şekilde bağlı olmaları gereğine işaret eder. Müslümanların kendilerine zarar vermeyen inanmayanlarla iyi insanî münasebetler kurması, onlara karşı adaletli davranması ve iyilik yapmasında bir mahzur olmayıp bilakis bir teşvik dahi söz konusudur.⁵² Ancak “Bu sınırlı ilişkiler ... müslümanların, kimlik erimesine, dolayısıyla iman gücünü kaybetmelerine yol açacak ilişkiler kurmalarını veya boyunduruk altına girmeye razı olmalarını onaylama anlamına gelmemektedir.”⁵³

Hadislerde de Müslümanların karşılıklı sevgi ve bağlılıkları önemle altı çizilen, hatta imanının en güçlü bağı olarak nitelenen bir fazilettir.⁵⁴ Resûlullah (s.a.v.) birbirini sevmeden iman etmiş

⁴⁴ “Bizden değildir” kalıbına sahip hadisleri inceleyen bir çalışma için bk. Recep Unutmaz, *Temel Hadis Kaynaklarında “Bizden Değildir” Formatıyla Gelen Hadisler* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010). Hadislerde “biz” şuurunun geliştirilmesi hakkında bir araştırma için bk. Osman Nedim Yektar, “Hz. Peygamber’in Hadislerinde Geçen -Biz- Vurgusu Bağlamında Toplumdaki Birleştiriciliği”, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 20/1 (2016), 289-308.

⁴⁵ Ebû Dâvûd, “Salât”, 239.

⁴⁶ Ebu Davud, “Edeb”, 163.

⁴⁷ Ebû'l-Hasen Nûrûddîn b. Sultân Muhammed Ali el-Kârî, *Mirkâtü'l-mefâtîh şerhu Mişkâtî'l-Mesâbih* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1422/2002), 7/2949.

⁴⁸ el-Hucurât 49/10.

⁴⁹ el-Maide 5/55.

⁵⁰ en-Nisa 4/144.

⁵¹ Âl-i İmrân 3/28.

⁵² el-Mümtehin 60/8.

⁵³ Karaman vd., *Kur'an Yolu*, 1/539.

⁵⁴ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 30/488.

olunmayacağını⁵⁵ ve kendi dostlarının ancak yüce Allah ve salih mü'minler olduğunu⁵⁶ ifade etmiştir. Yine O, amellerin en faziletlisinin Allah için sevmek olduğunu⁵⁷ ve Allah rızası için birbirinin sevenlerin kıyamette arşın gölgesinde olacaklarını⁵⁸ haber vermiştir. Konumuzla alakalı olarak “Kişi sevdiğiyle beraberdir.”⁵⁹ ve “Kişi, dostunun dini üzerinedir. Bu sebeple kiminle dostluk ettiğinize dikkat edin.”⁶⁰ nebevî beyanları bilhassa önemlidir. Mezkûr hadislerle yakından ilgili bir âyet-i kerime “Ey iman edenler! Yahudileri ve hristiyanları veli edinmeyin. Onlar birbirlerinin velileridir. Sizden kim onları dost edinirse şüphesiz o da onlardandır.”⁶¹ şeklindedir. Çalışmamızın konusu olan, benlik bunalımına yol açacak olan bir hayranlık ve özentinin anılan ayet ve hadislerle yakından ilgili olduğu açıktır.

4. Gayri Müslimlere Teşebbüh (Benzemeye Çalışma)

Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) Müslümanların inanç, ahlak, ibadet, muamelat, bazı âdâb ve âdetler ve giyim kuşam gibi dış görünüşle ilgili birtakım konularda gayri müslimlere benzemesini istememiş, Müslümanlara özgü bir hayat tarzı tesis etmeye çalışmıştır. Bu kapsamda selamlaşma, yeme içme, oyun ve eğlence, oturma şekli, giyim, saçları boyama gibi birçok hususta uyarılarda bulunmuştur.⁶² Allah Resûl’ünün bu tutumunu “basit bir farklı gözükmeye çabası yerine İslam dininin varoluş mücadelesi anlamının yanı sıra özgünlüğünü de ortaya koyma”⁶³ şeklinde anlamak isabetli olacaktır.

Benzemeye çalışma anlamına gelen *teşebbüh* kavramıyla ilgili olarak “Kim bir topluluğa benzemeye çalışırsa o da onlardandır.”⁶⁴ hadisinin Münâvî (öl. 1031/1622) tarafından şerhinde konumuzla alakalı, dikkate değer tespitler yer almaktadır. Münâvî teşebbühün maddi ve manevi birçok konuda olabileceğini belirtmiş ve yeme içme, giyim, evlenme gibi konuları örnek vermiştir. Ona göre zahir ve batın arasında bir münasebet vardır. Şöyle ki, âlimler gibi giyinen bir kişi âlimlere yakınlık hisseder; askerler gibi giyinen bir kimse ise onlar gibi davranmaya başlar.⁶⁵ Münâvî’nin bu değerlendirmesi önemli görünmektedir. Yabancı kültürlerle özenen bir kişi bu özentisini davranışa döktükçe kendisini o yabancı kültüre daha da yakın hissedecek ve kendi değerlerinden daha da uzaklaşacaktır.

Teşebbühle ilgili hadislerle bakılacak olursa Hz. Peygamber’in (s.a.v.), örneğin, kâfirlerin giydiği sarı renkli elbiselerin giyilmesini bu sebepten ötürü yasakladığı,⁶⁶ müşriklere benzememek ve muhalefet etmek amacıyla sakalların uzatılıp bıyıkların kısaltılmasını istediği,⁶⁷ yine yahudi ve hristiyanlara muhalefet maksadıyla ağarmış saç ve sakalların boyanmasını⁶⁸ ve onların selamlaşma tarzlarından farklı bir şekilde selamlaşmayı⁶⁹ emrettiği, kendisinin de Ehl-i Kitab’a muhalefet için saçını ikiye ayırdığı⁷⁰ görülür. Görüldüğü üzere, muhalefet maksadıyla, aslında tabii bir durum olan

⁵⁵ Tirmizî, “Sıfatu’l-kıyâme”, 56; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 3/29.

⁵⁶ Müslim, “İmân”, 366.

⁵⁷ Ebû Dâvûd, “Sünnet”, 2.

⁵⁸ Buhârî, “Ezan”, 36; Müslim, “Zekât”, 91.

⁵⁹ Buhârî, “Edeb”, 96.

⁶⁰ Ebû Dâvûd, “Edeb”, 19.

⁶¹ el-Mâide 5/51.

⁶² Teşebbühle ilgili konuların ayrıntılı bir listesi için bk. Sarı, *Hadislerde Teşebbüh Yasağı*, ii-v; Aydoğdu, *Temel Hadis Kaynaklarında Gayrimüslimlere Benzeme İle İlgili Rivayetlerin Tahlili*, vii-ix.

⁶³ Taha Rıdvan Akay, “Youshaa Patel ve Teşebbüh Hadisi: Başlangıcından Günümüze Taklit ve Kimlik Üzerine Bir İnceleme”, *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 25 (2025), 31.

⁶⁴ Ebû Dâvûd, “Libâs”, 4.

⁶⁵ Zeynüddîn Muhammed Abdürreâf b. Tâcil’ârifin Münâvî, *Feyzu’l-kadîr şerhu’l-Câmi’i’s-sagîr* (Mısır: el-Mektebetu’t-Ticâriyyetü’l-Kübrâ, 1356/1937), 6/104.

⁶⁶ Müslim, “Libâs ve zînet”, 27.

⁶⁷ Buhârî, “Libâs”, 64.

⁶⁸ Buhârî, “Libâs”, 67.

⁶⁹ Tirmizî, “İsti’zân”, 7.

⁷⁰ Buhârî, “Menâkıb”, 23.

ağarmış saçların bile boyanmasının istenmesi anlamlıdır. Bu gibi şekilsel farklılıklar yüzeysel gözüke de kimlik inşası için özel bir işleve sahiptirler. Aslında Rasûl-i Ekrem bu gibi kültürel etkileşimlerin en baştan meydana gelmemesi için müşriklerle beraber yaşamayı uygun görmemiştir.⁷¹

Hindistanlı mutasavvıf Mîrzâ Mazhar Cân-ı Cânân Dihlevî'nin (öl. 1195/1781) teşebbüh konusundaki yaklaşımına dikkat çekilen bir araştırmada döneminde Müslümanların, birlikte yaşadıkları Hinduların muhtelif bayramlarına katılımlarına yönelik eleştirileri paylaşılmıştır. Cân-ı Cânân, teşebbüh hadisi uyarınca bilhassa halkın eğitim görmemiş olan kesiminin Hindu bayramlarında onları taklit etmelerini ve onların âdetlerini benimsemelerini yanlış bulur. Zira bu şekilde bir benzeme Müslümanların dinlerinin yozlaşması tehlikesini barındırmaktadır.⁷²

Suudi Arabistan'da ilköğretim seviyesindeki fıkıh, hadis ve tevhid konulu ders kitaplarının incelendiği bir makalede bu kitaplarda teşebbüh hadisine yer verildiğine ve gayri müslimlere onların âdetlerinde ve dış görünüşlerinde benzemenin sakıncalı olduğunun zira yüzeysel konularda benzemenin davranış ve düşüncede de benzemeye yol açacağına ifade edildiğine değinilir. Ancak yazar genel olarak bu gibi hadislerin günümüzde nasıl anlaşılması gerektiği hususunun ders kitaplarında izah edilmemesini eleştirir.⁷³

Teşebbüh konusuyla ilgili önemli bir husus, teşebbüh kavramının içerdiği özenmek ve benzemeye çalışmak niyetidir. Uysal günümüzde benzeme kastı olmaksızın, kullanışlılığı sebebiyle benzer giyim tarzlarının durumunu incelemiştir.⁷⁴ Araştırmamızda mercek altına almaya çalıştığımız dildeki yozlaşma konusunda ise, Türkçe karşılıkları dururken, uzmanların ittifakla özentiden kaynaklandığını belirttiği üzere, yabancı kelimelerin tercih edilmesinin, dinimizin sakındırdığı teşebbüh kapsamında olduğu açıktır. Bu konuda verilmesi gereken kültürel bağımsızlık mücadelesinin ne derece hayâtî bir önemi haiz olduğu ise izahtan vârestedir.

B. Kültürde ve Dilde Yozlaşma Olgusunun Tahlili

Bu bölümde öncelikle kültürel yozlaşmanın tarihi gelişimi ve güncel durumu tetkik edilecek, ardından makalenin asıl konusu olan dilde yozlaşma konusunun tahliline geçilecektir.

1. Ülkemizde Düünden Bugüne Kültürel Yozlaşma

Bu başlıkta kültür kavramı kısaca tanıtılacak, ardından ülkemizde son iki asırdır etkisini sürdüren Batı hayranlığının yol açtığı kültürel yozlaşmanın tarihi süreci ve günümüzde geline nokta ana hatlarıyla tetkik edilecektir.

Birçok benzer tarifi bulunan kültür kavramını kısaca “öğrenilen ve toplumsal olarak aktarılan gelenek, bilgi, nesne ve davranışlar toplamı”⁷⁵ olarak tanımlamak mümkündür.⁷⁶ Kültür kavramını “İnsan tarafından geliştirilmiş olan ve her kuşağın sırayla öğrendiği geleneksel davranışların tümü” olarak da açıklamak mümkündür.⁷⁷ Maddi ve manevi öğelere sahip olan kültür, bir milleti diğer milletlerden ayıran, o millete ait ortak özellikler⁷⁸ olup bu yönüyle bir milletin kimliğini teşkil etmektedir. Kültürel yozlaşma ise bir milletin kültürel değerlerinden uzaklaşması, dolayısıyla kültürel

⁷¹ Ebû Dâvûd, “Cihâd”, 170; Tirmizî, “Siyer”, 42.

⁷² Sher Ali Tareen, “Translating the ‘Other’: Early-Modern Muslim Understandings of Hinduism”, *Journal of the Royal Asiatic Society* 27/3 (2017), 454-455.

⁷³ Eleanor Abdella Doumato, “Manning the Barricades: Islam According to Saudi Arabia’s School Texts”, *Middle East Journal* 57/2 (2003), 236-237.

⁷⁴ Uysal, “‘Men Teşebbühe Bi Kavmin’ Hadisini Küresel Giyim Kültürü Açısından Yeniden Okumak”.

⁷⁵ Richard Schaefer, *Sosyoloji*, çev. Simten Coşar (Ankara: Palme Yayıncılık, 2013), 53.

⁷⁶ Kültür kavramı hakkında geniş bilgi için bk. Doğan Günay, *Kültürbilime Giriş: Dil, Kültür ve Ötesi* (İstanbul: Papatya Yayıncılık, 2016), 25-33; Osman Özkul, *Kültür ve Küreselleşme* (İstanbul: Açılım Kitap, 2008), 23-25; Ali Akdoğan, “Kültür ve Din”, *Din Sosyolojisi El Kitabı* (Ankara: Grafiker Yayınları, 2012), 437-439.

⁷⁷ Günay, *Kültürbilime Giriş: Dil, Kültür ve Ötesi*, 25.

⁷⁸ Akdoğan, “Kültür ve Din”, 438.

kimliğini kaybetmesi anlamına gelmektedir.

Son birkaç asır içerisinde Batı'nın maddi yönden ilerlemesi karşısında özgüven kaybına ve hayranlık duygusuna kapılan ve bunun sonucunda Batı'yı sadece ilim yönüyle örnek almaya değil, yaşayış tarzı olarak da taklit etmeye çalışan bir kesim ülkemizde kültürel yozlaşmaya öncülük etmiş ve toplumun geri kalanını da etkilemiştir. Yaşanan yabancılaşma sürecine dair pek çok önemli gözlem ve tespit Osmanlı döneminden itibaren yapılagelmıştır. Günümüzde yaşanan kültürel yozlaşmanın kökenini ve gelişim sürecini daha iyi anlayabilmek için bu tespitlerin dikkat çekici ve önem arz eden bir kısmına değinmek faydalı olacaktır.

Osmanlı'nın son döneminde görülen Batı hayranlığı Babanzâde Ahmed Naim (öl. 1934) tarafından ele alınmış, bu meyanda örneğin selamlaşmada yaşanan değişiklikler hakkında şu gözlem paylaşılmıştır: "muhâtabımız gücenmesin diye selâmulâhı çok kere terk ediyoruz da kalbini bir "bonjour" veya "bonsoir" ile tatyîb etmeyi evlâ görüyoruz!"⁷⁹ "Milliyeti nisyan ederek her işimizde, Efkâr-ı Frengi tebaiyyet yeni çıktı" diyen Tanzimat devri devlet ve fikir adamı Ziya Paşa'nın (öl. 1880) şu tespiti de önemlidir: "Bir müddetten beri alafranga olmaya başladık. Osmanlılık bize kaba görünür oldu. Türk ve Osmanlı sıfatları evsaf-ı tahkiriye sırasına geçti, işte biz de bu hale geldik."⁸⁰

Son dönem Türk fikir adamı ve sosyal psikolog Mümtaz Turhan (öl. 1969) 1808-1923 tarihleri arasında gerçekleşen Batılılaşma çabalarının neden bilim ve teknikten ziyade şekli unsurlar üzerinde yoğunlaştığına dair şu önemli tespitte bulunur:

"Maddi ve manevi tazyikini, düşmanlığını gittikçe artıran ve hâlâ bir heyula gibi dimdik duran bir medeniyet karşısında duyulan hayranlık, korku ve aşağılık hisleri içinde bu tedbir [Batı'yı şeklen örnek alma çabaları] belki de müşahhas olmadığı için bir şey ifade etmiyordu. Bu itibarla, ilim ve onun bir tatbikatı olan teknik, Avrupalı'ya has bir imtiyaz, edinilmesi uzun zamana bağlı, güç hatta imkansız görünüyor ve medeniyetle münasebeti kestirilemediği için ekseri münevverlerce kıymeti takdir edilemiyor, cazip gelmiyordu. Mamafih, medeniyetle münasebeti mübhem bir şekilde sezilen bilgi ihtiyacının sözde mevcut bir maarif teşkilatıyla tatmin olunabileceği zannediliyor; Avrupa'ya bir an evvel benzeme temayülü her şeye hakim oluyordu. Onun için asrîleşmede en cezri yolu seçen Garpcıların programında ilme, hususi bir yer verilmemiş, buna mukabil derhal göze çarpan şekil ve kıyafet, yaşayış tarzı, içtimai teşkilatın taklidi ve buna benzer unsurlar veya farklar üzerinde durulmuştur."⁸¹

Yine Turhan kültür değişmelerine dair eserinde, dünyanın farklı bölgelerinde yapılan insanbilim (antropoloji), ruhbilim ve toplumbilim çalışmalarının bulguları ışığında başka bir topluluğa karşı duyulan hayranlığın ve aşağılık hissinin sonuçlarına dair şu bilgileri paylaşır:

"Taklit edilmekte olan medeniyete karşı duyulan hayranlık arttığı nispette yerli kültürün bazı sahalarında mevcut pasif mukavemetin de azaldığı, körü körüne yeniliklere, cezriliğe mütemayil zümrenin kuvvetlendiği, taraftarlarının çoğaldığı görülmektedir. Böylece hayran olunan medeniyet mensuplarına benzemek gayretiyle yabancı unsurlar, hemen hiçbir tahdit ve seçime tabi tutulmaksızın kabul edilirken, yerli kültüre ait özlü, karakteristik her şey ya hakir görülmekte veya terk olunmaktadır. Model medeniyetin uyandırdığı hayranlıkla makus bir nispette yayılan ve derinleşen aşağılık hissinin bir neticesi olmak üzere, taklitçilik ve yeniliğe düşkünlüğün salgın bir hal aldığı bu anlarda garip olduğu kadar da gülünç olan birçok hadiseler rastlanmaktadır."⁸²

⁷⁹ Osman Aydın, "Dönemsel Şartların Rivayet Yorumlamalarına Etkileri ve Bir İkna unsuru Olarak Hadisler", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 21/1 (2022), 521.

⁸⁰ Çetin Yetkin, *Türk Edebiyatında Batılılaşma ve Kimlik Sorunu* (İstanbul: Salyangoz Yayınları, 2008), 22.

⁸¹ Mümtaz Turhan, *Kültür Değişmeleri* (Ankara: Altınordu Yayınları, 2016), 154. Köşeli parantez içindeki kısım, metnin daha iyi anlaşılabilmesi için tarafımızdan eklenmiştir.

⁸² Turhan, *Kültür Değişmeleri*, 170.

Fikir adamı ve toplumbilimci Ziya Gökalp (öl. 1924) de yanlış Batılılaşma tarzını eleştirmiş, levanten ve kozmopolit sınıfın Batı'nın ilim ve tekniği yerine genel âdetlerini aldıklarını belirtmiş ve bu kesimlerin "medeniyet adı altında başka milletlerin milli kültürlerini yalan yanlış taklit etmeye kalktıklarını" ifade etmiştir.⁸³ Osmanlı döneminde Batılılaşma cereyanını inceleyen Berkes'e göre Osmanlı aydını kendini ciddi bir eziklik duygusuna kaptırmıştır: "Aydın Batılılaşınca onun [Türk halkının] hakkında kullandığı en nazik kelime "alaturka" sözcüğü oldu. "Alaturka" yani Türk gibi olmak ilkelik; "alafranga" yani Frenk gibi olmak ilerilik demektir. Hiçbir ulusun aydını, aşağılık duygusunun bu kadar derinine inmemiştir!"⁸⁴

Mehmet Akif Batı'ya karşı sahip olunması gereken doğru tutumu şiirlerinde ifade etmiş ve Batı'nın ilmini değil de kötü yönlerini taklit edenleri eleştirmiştir:

Fransız'ın nesi var? Fuhşu, bir de ilhâdı;
Kapıştı bunları "yirminci asrın evlâdı!"
Ya Alman'ın nesi var zevki okşayan? Birası:
Unuttu ayranı, ma'tûha döndü kahrolası!
Heriflerin, hani dünyâ kadar bedâyi'i var:
Ulûmu var, edebiyâtı var, sanâyi'i var.
Giden birer avuç olsun getirse memleket;
Döner muhîtimiz elbet muhîti ma'rifete.
Kucak kucak taşıyor olmadık mesâvîyi ;
Beğenmesek, "Medeniyet!" diyor; inandık, iyi!
"Ne var, biraz da ma'ârif getirmiş olsa..." desek
Emîn olun size "Hammallık etmedim!" diyecek.⁸⁵

Mehmet Akif'in Avrupa'ya ilim tahsiline gitmek isteyen Âsım isimli gence tavsiyesi günümüzde de aynen geçerliliğini korumakta olup son derece isabetli ve kıymetlidir:

Bu cihetten, hani, hiç yılmasın, oğlum, gözünüz;
Sâde Garb'ın, yalnız ilmine dönsün yüzünüz.
O çocuklarla berâber, gece gündüz, didinin;
Giden üç yüz senelik ilmi sık elden edinin!
Fen diyârında sızan nâ-mütenâhî pınarı,
Hem için, hem getirin yurda o nâfi' suları.
Aynı menba'ları ihyâ için artık burada,
Kafanız işlesin, oğlum, kanal olsun arada.⁸⁶

On üç yazar üzerinden Türk edebiyatında Batılılaşma ve kimlik sorununu oldukça derinlikli bir şekilde inceleyen Yetkin, mercek altına aldığı düşünür ve yazarların fikir ve eğilimlerini onların muhtelif eserlerini tetkik ederek ortaya koyar. Yetkin'e göre Ziya Paşa, Mehmet Akif Ersoy, Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Reşat Nuri Güntekin gibi yazarlar yanlış Batılılaşmaya karşı çıkmışlar ve bu şekilde halktan kopmuş kişileri eleştirmişlerdir.⁸⁷ Öte yandan, Halit Ziya Uşaklıgil, Halide Edib Adıvar,

⁸³ Ziya Gökalp, *Kültür ve Medeniyet* (Konya: Gençlik Kitabevi Yayınları, 2010), 22-23.

⁸⁴ Niyazi Berkes, *Türk Düşününde Batı Sorunu* (Ankara: Bilgi Yayınevi, 1975), 263.

⁸⁵ Mehmet Akif Ersoy, *Safahat* (İstanbul: İnkılap Yayınevi, 1975), "Vâiz Kürsüde", 289.

⁸⁶ Ersoy, *Safahat*, "Âsım", 443.

⁸⁷ Yetkin, *Türk Edebiyatında Batılılaşma ve Kimlik Sorunu*, 161.

Peyami Safa ve Nurullah Ataç gibi yazarlar ise Batı karşısında aşağılık duygusuyla hareket etmişler, Batı'nın sadece şekilsel yönleriyle sınırlı kalmışlar ve eserlerinde okuyucularına Batı kültürüne hayranlığı aşılamışlardır.⁸⁸ Yetkin, Batı'nın sömürmek ve hakimiyet kurmak istediği ülkelere kendi kültürünü aşılamak istediğini, edebiyatın bu noktada çok önemli olduğunu belirtir. Batı hayranı yazarlar Batı'yı her yönüyle insancıl ve güzel göstermek suretiyle Batılı ülkelerin işlerini kolaylaştırmış ve emperyalizme karşı en etkili silah olan ulusal kimlik ve bilincin, zayıflamasına yol açmışlardır.⁸⁹

Batılılaşma konusunu ele alan bir diğer önemli düşünürümüz olan Nurettin Topçu "benliğimizden kaçarak Batı'nın taklitçiliğine sığınma sevdamızı" tenkit eder.⁹⁰ Topçu'ya göre "aşağılık karmaşasından gıdalanarak taklit içgüdü, zehirleyici bir parazit gibi bütün hür düşünceyi ve bahtiyar iradeyi bizde boğmuş" bulunmaktadır.⁹¹ Topçu'nun aşağılık duygusunun ve özgüven kaybının yol açtığı ruh hâletine dair aşağıdaki tespitleri kayda değerdir:

"Taklit, doğurucu iradeye sahip olmayanların işidir. Kuvvetli iradeliler doğurur, zayıf iradeliler taklit eder. İradenin bu aczini kabul ediş, düşünceyi durdurmak için kafiye... Zekalara musallat olan bu aşağılık duygusu, tabii evrimiyle, öğretimin prensibi oldu... Batı dünyasında ortaya konan her türlü fikirler, tercüme ve nakil yoluyla tekrarlanıp ezberlenmek üzere mektebe devredildi. Bir asırdır mektepte bu ders yükünün ağırlığını çekmekteyiz. Zekalarımızın beli büküldü."⁹²

Türkiye'deki yabancı okulları ve yabancı dille eğitim yapan okulları, kültür emperyalizminin bir parçası olarak gören⁹³ Topçu durumun vahametini şu sözleriyle dile getirmektedir: "Gözlerinizden kan akmasını istiyorsanız zengin fakir, sofı saki, kimisi omzunda eskimiş yara, göğsünde İstiklal madalyası ile çocuklarını mutlaka bu okullarda okutmak için halkın, benliğini çoktan unutan bir kalabalığın, yabancı ruhlara bağışlanan bu müesseselere nasıl koştuklarını nelere başvurdıklarını gidip görünüz."⁹⁴ Görüldüğü üzere, Topçu'ya göre topluma Batı hayranlığı o kadar çok aşılmalıdır ki öz kimliklerini ve kültürel değerlerini yitirme pahasına çocuklarını yabancı dille eğitim veren okullara gönderme yarışına girebilmektedirler.

Küreselleşme öncesi çağdaşlaşma sürecinde Avrupa kültürü etkili iken küreselleşme sürecinde ise Amerikan kültürü daha etkili bir hâl almıştır.⁹⁵ Kültürel yozlaşma süreci günümüzde toplumumuzu tüm yönleriyle kuşatmış ve hayatın birçok alanına nüfuz etmiş bulunmaktadır. Kültürel yozlaşmanın geldiği nokta aslında kültürel bir işgal altında olduğumuzun ve daha kötüsü bu durumun toplum tarafından gönüllü olarak gerçekleştirildiğinin bir göstergesidir. Kültürel değerlerin zayıflatılmasında eğitim ve basın yayının önemli etkisi bulunmaktadır.⁹⁶ Söz konusu kültürel işgale karşı kültürel bir direnişin gerekli olduğu açıktır.⁹⁷ Ancak kültürel işgal konusunu geniş bir şekilde tetkik eden Doğan'a göre ülkemizin en önemli kültürel sorunu, "yabancı kültürlerin saldırılarına karşı koyacak mukavemet unsurları üretebilecek yapıya ve mekanizmalara sahip olmamasıdır".⁹⁸ Bu eksikliği gidermek ve etkili bir kültürel direniş yapabilmek için din eğitiminin önemini vurgulayan Yiğit, toplum fertlerinin kültürel aidiyet (kültürü tanıma, benimseme) ve kültürel sorumluluk (kültürü koruma, kültürü

⁸⁸ Yetkin, *Türk Edebiyatında Batılılaşma ve Kimlik Sorunu*, 282.

⁸⁹ Yetkin, *Türk Edebiyatında Batılılaşma ve Kimlik Sorunu*, 283.

⁹⁰ Nurettin Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası* (İstanbul: Dergah Yayınları, 1998), 19.

⁹¹ Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası*, 23.

⁹² Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası*, 84.

⁹³ Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası*, 135.

⁹⁴ Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası*, 153.

⁹⁵ Mehmet Karakaş, *Modernlik Küreselleşme ve Türkiye'nin Kimlikler Evreni* (İstanbul: Küre Yayınları, 2015), 69.

⁹⁶ Sinemanın kültürel egemenliğe katkısına dair bir çalışma için bk. Dalkılıç, "Kültürel Hegemonya'nın Hollywood Sinema Filmleri Üzerinden İnşası".

⁹⁷ Kültürel direniş hakkında bir tahlil için bk. Çiftçi, "Bir Kültürel Direniş Örneği Olarak Kur'an'da Ashâb-ı Kehl".

⁹⁸ Mehmet Doğan, *Kültürel Savaş ve Savaş Kültürü* (İstanbul: Nehir Yayınları, 1992), 7.

geliştirme) bilinci kazanmasının ve kültürel yetkinliğe sahip olmasının kültürel yabancılaşma ve yozlaşmayla güçlü bir mücadele için gerekli olduğunu belirtir.⁹⁹ Kültürel yozlaşmayla ilgili bu durum değerlendirmesinin ardından dildeki yozlaşma konusuna geçilebilir.

2. Dildeki Yozlaşma: Tarihî Süreç ve Güncel Durum

Makalenin bu bölümünde dildeki yozlaşma olgusunun tahlili yapılmaya çalışılacaktır. Bunun için öncelikle dilin bir toplum için önemine kısaca değinilecek, ardından dildeki yozlaşmanın tarihi gelişimi ele alınacak, günümüzdeki durum değerlendirilecek ve bazı öneriler sunulacaktır.

Dil kültürün en önemli öğelerinden biri olup bir toplumun kimliğini ve benliğini oluşturmaktadır.¹⁰⁰ Ülkemizde dil konusunda yaşanan olumsuzluklara karşı oldukça duyarlı bir insan olan, Türkiye'nin en önemli sorunu olarak dildeki yozlaşmaya dikkat çeken ve bu konuda birçok eser telif eden Sinanoğlu¹⁰¹ (öl. 2015) dilin önemini "Dil olmazsa kültür olmaz. Kültür olmazsa kimlik, kimlik olmazsa haysiyet, onur olmaz." sözüyle ifade etmiştir.¹⁰² Meriç de dilin bir milletin hafızası olduğunu belirtmiş ve "Kamûsa uzanan el namusa uzanmıştır."¹⁰³ diyerek dilin bir toplum için kıymet ve ehemmiyetine dikkat çekmiştir.

Dil ile düşünce arasında karşılıklı bir münasebet vardır; dil düşünceden etkilendiği gibi düşünceyi etkiler de.¹⁰⁴ "Her türlü düşünce üretiminde dil zorunludur."¹⁰⁵ Dilin düşünmek için önemine dikkat çeken Topçu düşünmenin "içinden konuşmak" anlamına geldiğini, bu sebeple ana dilini incelikleriyle bilemeyen gençlerin ruhbilim ve felsefe alanlarında başarılı olmayacaklarının ve sağlam bir düşünce yetisine sahip olamayacaklarının altını çizer.¹⁰⁶

Türkçe'deki yozlaşmanın seyri toplumun maruz kaldığı kültürel yozlaşmanın seyriyle koşut olup Osmanlı'nın son dönemlerinden itibaren başlamıştır. Osmanlı zamanında Arapça ve Farsça ağırlıklı olan dil, Tanzimat sonrasında Fransızca'dan etkilenmeye başlamış, ikinci dünya savaşından sonra ABD'nin dünya üzerinde artan nüfuzunun tesiriyle İngilizce ön plana geçmiştir.¹⁰⁷ 1970 senesinde kaleme aldığı bir yazıda Topçu Türkçe'nin gün geçtikçe Batılı kelimelerin akınına maruz kaldığını belirtmiş ve zamanın istiklal savaşının dil cephesinde açılması gerektiğini dile getirmiştir.¹⁰⁸ Yine o, "Yunanca'dan alınan lise kelimesiyle, Latince'den alınan fakülte ve üniversite kelimelerini öğretim yuvalarımızın altına yazmak, Türk çocuğuna ızdırap vericidir." diyerek bu konudaki hassasiyetini ifade etmiştir.¹⁰⁹ Meriç ise "Dil, Penelop'un örgüsü, yirmi dört saatte bir sökülüp örülüyor" diyerek dildeki yozlaşmanın hızına dikkat çekmiş ve bu sebeple Türk yazarların eserlerinin dildeki hızlı değişimin sonucu olarak belli bir süre sonra anlaşılama tehlikesine maruz kaldığını kaydetmiştir.¹¹⁰

⁹⁹ Yiğit, "Din Öğretiminin Amaçları Bağlamında Kültürel Aidiyet ve Kültürel Sorumluluk Bilinci", 325.

¹⁰⁰ Dil-kültür ilişkisi hakkında geniş bilgi için bk. Günay, *Kültürbilime Giriş: Dil, Kültür ve Ötesi*, 49-53; Karakaş, *Modernlik Küreselleşme ve Türkiye'nin Kimlikler Evreni*, 69; Korkut Tuna, "Dil ve Kimlik", *Kültür Sosyolojisi* (İstanbul: Çizgi Kitabevi, 2018), 191-201.

¹⁰¹ Oktay Sinanoğlu, konuşmaları ve "Bye Bye Türkçe" isimli kitabı gibi birçok eseriyle ana dilde eğitimin önemini savunmuş ve toplumda bu yönde bir farkındalık oluşması için çaba sarfetmiştir. Hayatı hakkında bilgi için bk. "Dünyanın en genç profesörü Oktay Sinanoğlu'nun vefatının 10. yılı", *Anadolu Ajansı* (Erişim 01 Temmuz 2025).

¹⁰² Oktay Sinanoğlu, *Bye Bye Türkçe* (İstanbul: Otopsi Yayınları, 2004), 203.

¹⁰³ Cemil Meriç, *Bu Ülke* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2013), 88.

¹⁰⁴ Dil-düşünce ilişkisi hakkında bk. Günay, *Kültürbilime Giriş: Dil, Kültür ve Ötesi*, 52; Schaefer, *Sosyoloji*, 61; Karakaş, *Modernlik Küreselleşme ve Türkiye'nin Kimlikler Evreni*, 70-73.

¹⁰⁵ Günay, *Kültürbilime Giriş: Dil, Kültür ve Ötesi*, 81.

¹⁰⁶ Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası*, 125.

¹⁰⁷ Sezgin, *Türkçe'de Batı Kaynaklı Kelimelerin Yoğunluğu*, 10-14; Filiz Şensoy, *Medya ve İletişim Yolu ile Türkçeye Girmiş Yabancı Sözcükler* (Edirne: Trakya Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2006), 14-26.

¹⁰⁸ Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası*, 32, 35.

¹⁰⁹ Topçu, *Türkiye'nin Maarif Davası*, 87.

¹¹⁰ Meriç, *Bu Ülke*, 89.

Dildeki değişimin boyutlarını inceleyen bir araştırmada Türk Dil Kurumu'nun 1945 senesinde yayınladığı Türkçe Sözlük'ün ilk baskısı ile 1998 yılında yayınlanan baskısındaki Batı kökenli kelimelerin sayısı karşılaştırılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre ilk baskıda Batı kökenli toplam 3367 kelime bulunmaktayken bu sayı 1998 baskısında 6107'e ulaşmıştır. İlk baskıda 1092 Fransızca kökenli sözcük mevcutken 1998 baskısında sayı 4551'e yükselmiştir.¹¹¹ Terzi, dildeki yozlaşmanın seyrini Türk Dil Kurumu'nun 1951'de çıkarmaya başladığı aylık Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi'ndeki yazılar üzerinden tetkik eder.¹¹² Türk Dili dergisinde yer alan yazılar Türkçe'nin olumsuz yönde gelişimini açıkça gözler önüne sermektedir. Mesela 1955 senesinde yayınlanan bir yazıda Özdarendeli dilimizin "Batı dillerinin korkunç akımından etkilenmekte" olduğunu kaydeder.¹¹³ Aynı yazar bir sene sonraki yazısında aydınların "en ufak bir titizlik ve tereddüt dahi göstermeden Batı dillerinden önlerine gelen her kelimeyi" alarak kullandıklarını belirtir.¹¹⁴ Safa, 1958 yılındaki bir yazısında salgın hâline gelen bir yabancı hayranlığı sonucunda dönemin İstanbul caddelerinin bir Türk caddesi olduğu anlaşılamayacak bir duruma geldiğini dile getirir ve ortaya çıkan manzarayı "çirkin bir istila" ifadesiyle tasvir eder.¹¹⁵ 1963 senesinde "Dilde Aşağılık Duygusu" başlıklı yazısında Gökşen "Dilde aşağılık duygusundan bir türlü kurtulamıyoruz." tespitiyle dildeki yozlaşmanın en önemli sebebi olan özentî sorununu vurgular.¹¹⁶ Dildeki yozlaşmanın 1950 ve 60'lı yıllarda ulaştığı vahim resmi göstermesi adına mezkûr gözlem ve tespitler oldukça önemlidir.

1990'lı yıllarda Türk Dili dergisinde yayınlanan yazıların başlıkları dildeki bozulma ve yabancılaşma tehlikesine dikkat çekecek şekildedir: "Yabancı Dillerin Etkisinden Kurtulamayan Türkçe" (İ. Ünver), Benim Kutsal Ana Dilim Gidişin Nereye (N. Araz), Ses Bayrağımıza Neler Oluyor? (F. Ersoy), Ah Türkçe Ah, Nerelerdesin? (N. Gözaydın), "Günümüzde Dil Yozlaşması" (Z. Korkmaz).¹¹⁷ Yine, iş yerlerine yabancı isimler verilmesi konusunda da birçok yazı Türk Dili dergisinde yayınlanmıştır. Bu yazılara şu örnekler verilebilir: "İş Yerlerine Ad Vermede Ortaya Çıkan Eğilimler ve Yabancılaşma" (E. Yaman), "Bursa'da Tabela Adları" (K. Üstünoğlu), "Mağazalarda Yabancı İşletme Adı Kullanıma Yönelik Bir Araştırma" (S. Alkibay), "Edirne'de İş Yeri İsimleri Üzerine Bir Araştırma" (C. Şanlı).¹¹⁸ Terzi 2000 sonrası dönemde Türkçe'ye karşı toplumdaki tutumu "özensizlik ve umursamazlık" olarak nitelemiştir.¹¹⁹

Türkçe'ye Batı kaynaklı kelimelerin girişi konusunda önemli ve kapsamlı bir araştırma Sezgin tarafından yapılmıştır.¹²⁰ Bu kapsamda 1870-1999 yılları arasındaki yaklaşık yüz otuz senelik dönemde yazılmış 561 roman incelenerek dildeki değişim mercek altına alınmıştır. Sezgin bu çalışmasında ayrıca dilimize Batı dillerinden kelimelerin girmesinin sebeplerini de ayrıntılı bir şekilde tetkik etmiş ve bunları yirmi madde hâlinde ele almıştır. Konunun daha iyi anlaşılması için bu sebeplerin başlıcalarını paylaşmak faydalı olacaktır: Karşılaşılan yeni eşya ve kavramlar, farklı bir medeniyet alanına geçme gayretleri, yabancı ülkelere duyulan ilgi, alafrangalık modası ve Batı tarzı

¹¹¹ Fatih Erbay, "Türkçe Sözlük'ün İlk ve Son Baskısındaki Batı Kökenli Kelimelere Dair", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 11 (2002), 134-135.

¹¹² Terzi, "Türk Dili ve Yabancı Sözlere Karşılıklar".

¹¹³ Necmettin Özdarendeli, "Batı Dillerinin Akını ve Türkçe", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi* 44 (1955), 506.

¹¹⁴ Necmettin Özdarendeli, "Yağmurdan Kaçarken", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi* 56 (1956), 493.

¹¹⁵ Peyami Safa, "Yabancı Kelime Suiistimali", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi* 85 (1958), 58.

¹¹⁶ Enver Naci Gökşen, "Dilde 'Aşağılık Duygusu'", *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi* 141 (1963), 508.

¹¹⁷ Terzi, "Türk Dili ve Yabancı Sözlere Karşılıklar", 531, 534-535.

¹¹⁸ Terzi, "Türk Dili ve Yabancı Sözlere Karşılıklar", 535.

¹¹⁹ Terzi, "Türk Dili ve Yabancı Sözlere Karşılıklar", 536.

¹²⁰ Sezgin, *Türkçe'de Batı Kaynaklı Kelimelerin Yoğunluğu*. Bu konuda ayrıca şu çalışmalara bakılabilir: Sır, "Türkçede Batı Kaynaklı Kelimeler ve Unsurlar Sorunu"; İrina Magrelo, "Türkçede Batı Kökenli Yabancı Sözcükler", *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi* 1/1 (2011), 7-10; Eylem Şahin, *Türk Dilindeki İngilizce Kelimeler* (Edirne: Trakya Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2009).

yaşama özentisi, yabancı dil eğitimi ve yabancı dille eğitim, uluslararası ve çok uluslu şirketler, milli değerler konusundaki duyarsızlık ve yabancılık, kitle iletişim araçları, aydınların halka yabancılaşması, bazı meslek ve sanatların kendine has terim kullanmaları. Sezgin dil konusunda toplumda hâkim olan özentiyi kendini inkar etmeye varan bir hayranlık ve eziklik olarak değerlendirir. Bir gazetede bir dil okulunun tanıtımında “Siz hala annenizin dilini mi kullanıyorsunuz? We speak English” şeklinde bir ifadenin kullanılmasını “tam bir bilinçsizlik örneği” olarak nitelendiren Sezgin bu ifadenin toplumun bir kısmı tarafından çekici bulunmasını ise düşündürücü bulur.¹²¹ Yazar dildeki yabancılaşmaya karşı en önemli tedbirin “benlik bilincimizin güçlendirilmesi” olduğunu vurgular.¹²²

Konunun önemine binaen, 2008 yılında TBMM bünyesinde Türkçe’deki Bozulma ve Yabancılaşmanın Araştırılması, Türkçenin Korunması ve Geliştirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu tarafından alanın uzmanlarına bir araştırma yaptırılmış ve bu araştırmanın sonuçları bir rapor hâlinde yayınlanmıştır. Söz konusu raporda Türkçe’nin bugünkü durumu incelenmiş, sorunlar, sebepler ve çözüm önerileri ele alınmıştır. Rapora göre dilimizin bugün karşı karşıya olduğu sorunların başında yabancı kelime kullanma özentisi gelmektedir. Ayrıntı yerine detay, uzlaşma yerine konsensus, kanıt yerine argüman, yoğunlaşma yerine konsantrasyon kelimelerini kullanmak kişiyi kültürlü olarak göstermektedir.¹²³ Yine, Türkçe kelimeleri yabancı imlayla yazmak da bir diğer özentî belirtisidir. Mesela paşa yerine pasha, kebabçı yerine kebabchi, neşe yerine neshe gibi kullanımlar bu eğilimin tezahürleridir. Yabancı kökenli kuaför, koleksiyon gibi kelimelerin couffeure, collection şeklinde yazılışları da bu minvalde zikredilebilir.¹²⁴ Raporda iş yeri adlarındaki yabancılaşma da müstakil bir alt başlık altında incelenmiş ve mahalle bakkal ve kasaplarına kadar “Rainbow Kasabı, Groseri Market, Coiffeur Angle” gibi kullanımların “dil ve zihinde yabancılaşmanın açık örnekleri” olduğu dile getirilmiştir. “Bir kasabın dükkanına “rainbow” adını vermesi kadar gülünç, gülünç olduğu kadar da düşündürücü az örnek” bulunduğu ifade edilmiştir.¹²⁵

Raporun dildeki bozulmanın sebeplerine dair bölümünün başında dille ilgili sorunların asıl olarak “bilgisizlik, bilinçsizlik ve vurdumduymazlık”tan kaynaklandığı belirtilmiş¹²⁶ ve bu sorunların nedenleri arasında şunlara işaret edilmiştir: Dil bilincinin oluşturulamaması, millî bir dil politikasının eksikliği, Türkçe öğretimindeki yetersizlik, Türkçe’yi özensiz kullanma, yabancı dille öğretim, bilim dili olarak Türkçe’nin tercih edilmemesi, kelime ve terim türetmedeki yetersizlik.¹²⁷ Raporda çözüm önerileri aile, eğitim ve öğretim, basın-yayın, ticari alan, bilişim, sanat, kamu kurum ve kuruluşları, yasal düzenlemeler ve milli bir dil politikası¹²⁸ başlıkları altında tetkik edilmiş ve tüm paydaşlara düşen sorumluluklar izah edilmiştir.¹²⁹ Raporda yabancı dil öğretimi ile yabancı dille öğretimin birbirine karıştırılmaması gerektiği, en verimli öğretimin kişinin ana diliyle yapılanın olduğunun altı çizilmiştir.¹³⁰ Ticari alanla ilgili çözüm önerileri arasında yabancı tabelalara yüksek vergi getirilmesi, iş yerlerinin ticaret sicil belgelerinde yazılı olan isimleriyle tabelalarda kullandıkları isimlerinin aynı olması zorunluluğunun konması gibi teklifler yer almaktadır.¹³¹ Kamu kurum ve kuruluşlarının

¹²¹ Sezgin, *Türkçe’de Batı Kaynaklı Kelimelerin Yoğunluğu*, 103.

¹²² Sezgin, *Türkçe’de Batı Kaynaklı Kelimelerin Yoğunluğu*, 120.

¹²³ Meclis Araştırması Komisyonu Raporu (Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi, 2008), 50.

¹²⁴ Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, 50.

¹²⁵ Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, 51.

¹²⁶ Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, 72.

¹²⁷ Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, 72-79.

¹²⁸ Türkçe dil politikaları hakkında geniş bir araştırma için bk. Doğan Gedik, *Cumhuriyet’ten Günümüze Türkçe Dil Politikaları ve Dil Planlamaları* (Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022).

¹²⁹ Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, 81-96.

¹³⁰ Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, 84-85.

¹³¹ Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, 88-89.

kullandıkları telekomünikasyon ve akreditasyon gibi isimlerin Türkçeleştirilmesi gerektiği hususuna da değinilen raporda çeşitli kuruluşlara düşen mesuliyetler açıklanmıştır.¹³² Netice itibarıyla, mezkûr meclis raporu dilde yozlaşma meselesinin gündeme gelmesi, sorunlara dikkat çekilmesi ve nedenlerin tespit edilebilmesi yönüyle büyük önem arz etmektedir.

Dildeki bozulmaya ve yabancı dille öğrenim konusuna karşı duyarlılığıyla bilinen ve bu konuda çeşitli eserler veren Sinanoğlu Osmanlıca- özTürkçe çekişmelerini bir tarafa bırakarak asıl tehlikeyi teşkil eden ve “Anglomanlıca” olarak isimlendirdiği İngilizce’nin etkisiyle yozlaşan Türkçe’nin maruz kaldığı yabancılaşmaya odaklanılması gerektiğini vurgular.¹³³ Sinanoğlu ihtiyaç duyulan yabancı dillerin öğrenilmesi gerektiğini, bunda bir mahzur bulunmadığını ancak “yaratıcılığın temel aracı olan kendi dilinde düşünebilme yeteneğine” sahip olabilmek ve bilimi en hızlı ve en rahat öğrenebilmek için ana dille eğitimin şart olduğunu ifade eder.¹³⁴ Yabancı dille eğitimi “kültürel soykırım” olarak vasıflandıran¹³⁵ Sinanoğlu, eğitimin yabancı dille yaptırılmasının gençlerin düşünme kabiliyetlerini körelttiğini, gençlere “sömürge evladı ruhu, acenta kafalılık ve aşağılık duygusu” aşılmasına ve “Batı hayranı, kendi kültürüne yabancılaşan ve onu aşağılayan bir nesil” yetişmesine yol açtığını dile getirerek durumun ciddiyet ve vahametini dikkat çeker.¹³⁶

Türkçe’ye ihtimam gösteren bir diğer isim olan Hepçilingirler yabancı kelime kullanımının toplumda daha çok ilgi çekmesini eleştirir,¹³⁷ geçmişte olduğu gibi günümüzde de insanların ne kadar kültürlü olduklarını göstermek için Türkçe yerine yabancı dilden sözcükler seçtiklerini belirtir ve “Türkçe olmasın da ne olursa olsun” şeklinde bir tutuma işaret eder.¹³⁸ Dildeki yozlaşmayı pek çok örnek üzerinden ele alan Hepçilingirler, reklamlarda “tüketiciye kendini ‘yabancı’ gibi hissettirme”nin amaçlandığını ve özentili bir insan tipinin oluşturulmaya çalışıldığını kaydeder.¹³⁹ Hepçilingirler’in işaret ettiği tatil beldelerinde görülen işletme adlarının yabancılaşması olgusunun¹⁴⁰ artık turistik olsun olmasın, ülkemizin her yerine yayıldığını Giresun özelinde yapılan bir araştırmanın bulguları somut veriler üzerinden göstermektedir.¹⁴¹ Mezkûr makalede Giresun merkez ve bazı ilçelerinde iş yeri isimleri, yemek listeleri ve giysiler üzerindeki yazılar incelenmiştir. İş yeri açma ruhsatı ile iş yeri tabelalarında ad farklılığı görüldüğü ve bunun kanuni bir boşluğun sonucu olduğu belirtilen çalışmada görüşülen iş yeri sahiplerinin yabancı isimli iş yerlerinin daha çok ilgi çektiğini düşündüklerini belirttikleri kaydedilmiştir.¹⁴²

Türkçe’nin yabancı etkilerden korunması noktasında Fransa’nın kültür ve dil siyaseti oldukça iyi bir örnek teşkil etmektedir. Fransa, Amerikan kültürü ve İngilizce’nin hâkimiyetine karşı koymak ve kendi kültürel değerlerini daha etkili bir şekilde muhafaza edebilmek için dikkat çekici çabalar sarf eden bir ülkedir. Nitekim 1994 senesinde çıkarılan Fransız dilinin kullanımına dair 94-665 rakamlı kanun bu amaç doğrultusunda hazırlanmıştır. Kanunun birinci maddesinde eğitim, çalışma, ticaret ve kamu hizmetlerinin Fransızca ile yapılacağı hükme bağlanmıştır.¹⁴³ Kanunun ikinci maddesi ise her türlü mal ve hizmetin tanıtım, sunum, garanti belgesi ve faturalarında, ayrıca yazılı ve sözlü tüm

¹³² Meclis Araştırması Komisyonu Raporu, 91-96.

¹³³ Sinanoğlu, *Bye Bye Türkçe*, 38.

¹³⁴ Sinanoğlu, *Bye Bye Türkçe*, 96-97, 186.

¹³⁵ Sinanoğlu, *Bye Bye Türkçe*, 175.

¹³⁶ Sinanoğlu, *Bye Bye Türkçe*, 145, 186.

¹³⁷ Feyza Hepçilingirler, *Türkçe Off* (İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları, 2018), 22.

¹³⁸ Hepçilingirler, *Türkçe Off*, 69-72.

¹³⁹ Hepçilingirler, *Türkçe Off*, 243-244.

¹⁴⁰ Hepçilingirler, *Türkçe Off*, 255-257.

¹⁴¹ Sancak vd., “Dil ve Kültür Yozlaşmasında Giresun Örnekleme”.

¹⁴² Sancak vd., “Dil ve Kültür Yozlaşmasında Giresun Örnekleme”, 109.

¹⁴³ “legifrance”, *Loi no 94-665 du 4 août 1994 relative à l’emploi de la langue française* (Erişim 01 Temmuz 2025).

reklamlarda Fransızca kullanımının mecburi olduğunu belirtir.¹⁴⁴

Türk Dil Kurumu'nun yabancı dillerin tesirine karşı aldığı önlemler arasında Türkçe'de Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü sayılabilir.¹⁴⁵ Bu sözlük Batı kökenli kelimelere Türkçe karşılıklar bulmak için hazırlanmamış olsa da¹⁴⁶ sözlükte yer verilen yabancı kelimelerin açıklamasında Türkçe karşılıklar da sunulmaktadır. Türk Dil Kurumu ayrıca bugüne kadar İktisat Terimleri Sözlüğü¹⁴⁷ gibi sekseni aşkın bilim dalında (örneğin ruhbilim, toplumbilim, bitkibilim, gökbilim, felsefe, bilişim, yöntembilim, yürek bilimi)¹⁴⁸ terim sözlüğü hazırlamıştır.¹⁴⁹ Akademik sahada çalışan araştırmacıların bu sözlüklerden istifade etmeleri mümkündür. Mesela akademik hayatla ilgili, aşağıdaki tabloda yer alan Batı kökenli kelimelerin Türkçe karşılıkları pekâlâ kullanılabilir. Bunların bir kısmının Türkçe karşılıkları zaten yaygın bir şekilde bilinmekte ve kullanılmaktadır (örneğin teori-kuram, kampüs-yerleşke). Diğer bir kısmının Türkçe karşılıkları henüz bulunmamış (örneğin fakülte, lisans) veya yaygınlık kazanmamış (örneğin üniversite-evrenkent) olsa da bunlara da pekâlâ uygun karşılıklar bulunabilir ve bunların kullanımı da yaygınlık kazanabilir. Önemli olan bu konudaki farkındalığın ve duyarlılığın artırılmasıdır. Öte yandan, Berkes'in işaret ettiği üzere, "kültür" gibi ulusal bir içeriğe sahip bir kavramın bile Batı kökenli bir kelime ile ifade ediliyor olması bir garâbettir.¹⁵⁰ Kültür kelimesinin asıl anlamı tarımla ilgili olduğu için Osmanlı döneminde "hars" kelimesi kullanılmış, Cumhuriyet döneminde ise bunun yerine "ekin" sözcüğü önerilmiş ve sınırlı bir şekilde kullanılmış olsa da dil bilinci yeterli seviyede olmadığı için maalesef yaygınlık kazanamamıştır.¹⁵¹

Tablo 1. Akademik Hayatta Sık Kullanılan Yabancı Kelimeler ve Türkçe Karşılıkları

Yabancı Kökenli Sözcük	Türkçe karşılığı	Uygun Karşılık Bulunması Gereken Yabancı Kökenli Sözcükler
kampüs	yerleşke	lisans
teori	kuram	dekan
hipotez	varsayım	fakülte
problem	sorun	profesör
metot	yöntem	doçent
analitik	çözümlemeli	asistan
majör/minör revizyon	büyük/küçük düzeltme	seminer
endeks	dizin	juri

¹⁴⁴ Fransa'nın kültür siyasetine dair daha geniş bilgi için bk. John Tomlinson, "Küreselleşme ve Kültür Emperyalizmi", *Kültür Sosyolojisi* (İstanbul: Çizgi Kitabevi, 2018), 252-254; Karakaş, *Modernlik Küreselleşme ve Türkiye'nin Kimlikler Evreni*, 59.

¹⁴⁵ Çalışma Grubu, *Türkçe'de Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2019).

¹⁴⁶ Çalışma Grubu, *Türkçe'de Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü*, 6. Türk Dil Kurumu'nun Genel Ağ'daki sayfasında ayrıca "Yabancı Sözlere Karşılıklar Kılavuzu" isimli bir kaynak yer almaktadır.

¹⁴⁷ Çalışma Grubu, *İktisat Terimleri Sözlüğü* (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2023).

¹⁴⁸ "Yayınlar", *Türk Dil Kurumu* (Erişim 01 Temmuz 2025).

¹⁴⁹ Muhsin Macit (ed.), *Türk Dili I* (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2018), 220. Türk Dil Kurumu'nun yabancı kökenli kelimelere karşılık bulma çalışmalarının sonuçları hakkında değerlendirmeler için bk. Burak Delican, "Yabancı Sözlere Türkçe Karşılıklarına Yönelik Bir İnceleme: Sınıf Öğretmeni Adayları Türkçe Karşılıklar Hakkında Ne Düşünüyor?", *Gençlik Araştırmaları Dergisi* 9/24 (2021), 25-48; Cemil Şahin, "Türk Dil Kurumu (Tdk) Tarafından Türetilen ve Önerilen 'Yabancı Kelimelere Türkçe Karşılıkları'ın Lise Öğrencileri Tarafından Bilinme Düzeyi", *International Journal of Language Academy* 33 (2020), 108-122.

¹⁵⁰ Berkes, *Türk Düşününde Batı Sorunu*, 244.

¹⁵¹ Günay, *Kültürbilime Giriş: Dil, Kültür ve Ötesi*, 25.

sosyoloji	toplumbilim	editör
personel	çalışanlar	akademi
prehistorya	tarih öncesi	

Sonuç

Genel olarak kültürel yozlaşma özel olarak ise dilde yozlaşma sorunu, kimlik ve benlik kaybıyla yakından alakalı olması hasebiyle toplumumuz için oldukça önemli bir konu olarak değerlendirilmesi ve üzerinde durulması gerekirken maalesef konunun hak ettiği ilgiyi görememesi ve ülke gündemine girememesi meselenin vahametini daha da artırmaktadır. 1991 yılının “Uluslararası Yunus Emre Sevgi Yılı” ilanından tam yirmi sene sonra 2021 yılının “Yunus Emre ve Türkçe Yılı” olarak ilan edilmesi sevindirici bir gelişme olmuş olsa da ne yazık ki bu münasebetle yapılan çalışmalar toplum genelinde yeterli yankıyı uyandıramamış ve dildeki yozlaşmanın seyrini düzeltememiştir. Sağduyu sahibi insanlar sokakların yabancı iş yeri tabelalarıyla dolmasını endişeyle izliyor, dil uzmanları da konuyu gündeme taşımaya çalışıyor olsa da gidişatın düzeltilmesi adına somut bir adım ve daha etkili bir çözüm teşebbüsüne rastlamak mümkün değildir.

Ülkemizde bu konuda kapsamlı ve bağlayıcı bir yasal düzenleme olmadığı gibi etkili bir dil siyasetinden bahsetmek de mümkün gözükmemektedir. Konunun ne denli önem arz ettiği hakkında farkındalık uyandıracak yayınlar yok denecek kadar azdır. Söz konusu sorunun derin ve vahim olmasının sebebi, sorunun kaynağının, iki asra yakın süredir toplumumuza aşıl原因an aşağılık duygusu, özentili ve yabancılara körü körüne hayranlık olmasıdır. Bu duyguların yol açtığı kendinden utanma ve benlik bunalımı ise dinimizin bize telkin ettiği İslam’ın ve Müslümanların izzeti ile elbette bağdaşmamaktadır. Ayrıca, özelde dil genelde ise kültür alanında yaşanan yozlaşmanın vardığı nokta, nebevî beyanlarda yer alan gayri müslimlere benzemeye çalışmamakla ilgili uyarıların günümüz için taşıdığı anlam ve önemi çok daha belirgin bir hâle getirmektedir.

Dildeki yabancılaşma ve kirlenmenin önlenmesi için herşeyden önce toplumda bu konuda bir bilinç ve farkındalığın geliştirilmesi gerekmektedir. Bu konuda siyasetçiler, aydınlar, eğitimciler, akademisyenler, basın yayın mensupları ve sanatçılar gibi toplum nezdinde daha fazla göz önünde olan kesimler öncü görev üstlenmelidir. Türkçe karşılıkları dururken yabancı kelime kullanmanın kişiyi kültürlü olarak göstermeyeceği, bu durumun bir övünç kaynağı olmadığı anlatılmalı, iş yerlerine yabancı tabelalar asmak toplumda rağbet görmemelidir. Bu konuda harcanacak çabaların kültürel bağımsızlık mücadelesi kapsamında olduğu bilinmelidir.

Dilimizdeki yozlaşmayı araştıran Meclis komisyonunun raporunda söz konusu sorunun çözümü için aile, eğitim ve öğretim, basın-yayın, ticari alan, bilişim ve sanat gibi konuyla ilgili her kurumun atması gereken somut adımlar ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Bu rapordaki önerilerin bir an evvel ilgili kurumlarca hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda örneğin, dil bilinci ve kültürel kimliğimizi korumanın önemine dair farkındalık uyandırıcı bilgilerin ders kitaplarında yeterli düzeyde yer alması sağlanmalı, ayrıca Din Öğretimi Genel Müdürlüğü konuyu gündemine alarak eğitimcilerin eğitimi başta olmak üzere çeşitli adımlar atmalıdır. Bu şekilde ülkemiz nüfusunun önemli bir kısmını teşkil eden öğrencilere ulaşmak mümkün olacaktır.

Radyo, televizyon, gazete ve dergi gibi basın yayın organlarında meselenin önemine dikkat çeken yayınların yapılması da halkın büyük kısmına erişim noktasında oldukça etkili olacaktır. Bu bağlamda, kültürel aidiyet, kültürel sorumluluk, kültürel yetkinlik, kültürel kimlik, kültürel bağımsızlık gibi kavramlar hakkında farkındalık ve bilinç oluşturulmalıdır. Araştırmacıların kültür konusunda yaşanan yozlaşmanın farklı veche ve tezahürlerini, bunların etki ve boyutlarını yeni ve kapsamlı

çalışmalarla konu etmeleri bu önemli toplumsal soruna dikkat çekilmesi ve çözüm önerileri geliştirilmesi adına oldukça faydalı olacaktır. Bu kapsamda sürekli popüler ve akademik dergilerin dil, kimlik ve kültür üst başlığı altında çok yönlü disiplinlerarası çalışmalara yönelik yayınlara öncülük etmeleri önemlidir. Özellikle akademik dergilerin, bu tema etrafında özel sayı çağrılarında bulunarak yazarları ve okurları bir araya getirmelerine ihtiyaç duyulmaktadır.

Aile, eğitim, yönetim gibi diğer sahalarda benzer önemli, güncel ve toplumsal sorunların da günümüz hadis araştırmalarında ele alınması gerektiği kanaatindeyiz. Bu tetkikler ilgili bilim dallarından yeterli ölçüde istifade etmeli, ayrıca nassların tahlili kadar olgunun tahlili de ihmal edilmemelidir. Zira karşı karşıya olunan sorun tüm yönleriyle anlaşılmadıkça, vakıa ile nassların doğru bir şekilde eşleştirilmesi mümkün olmayabilecektir. Bu araştırmamızın da bu yönde mütevazı bir adım olması ümit edilmektedir.

Hakem: Dış, Bağımsız.

Teşekkür:

Makaleyi okuma nezaketi gösteren ve değerli katkılarını esirgemeyen Prof. Dr. Erdinç Ahatlı, Yavuz Köktaş, Adil Yavuz'a ve Bilimname Dergisi'nin kıymetli hakemlerine müteşekkirim.

Beyanname:

1. Özgünlük Beyanı:

Bu çalışma özgündür.

2. Yazar Katkıları:

Fikir: MAÇ; **Kavramsallaştırma:** MAÇ; **Literatür Taraması:** MAÇ; **Veri Toplama:** MAÇ; **Veri İşleme:** MAÇ; **Analiz:** MAÇ; **Yazma – orijinal taslak:** MAÇ; **Yazma – inceleme ve düzenleme:** MAÇ.

3. Etik Kurul İzni:

Etik Kurul İzni gerekmemektedir.

4. Finansman/Destek:

Bu çalışma, herhangi bir finansman ya da destek almamıştır.

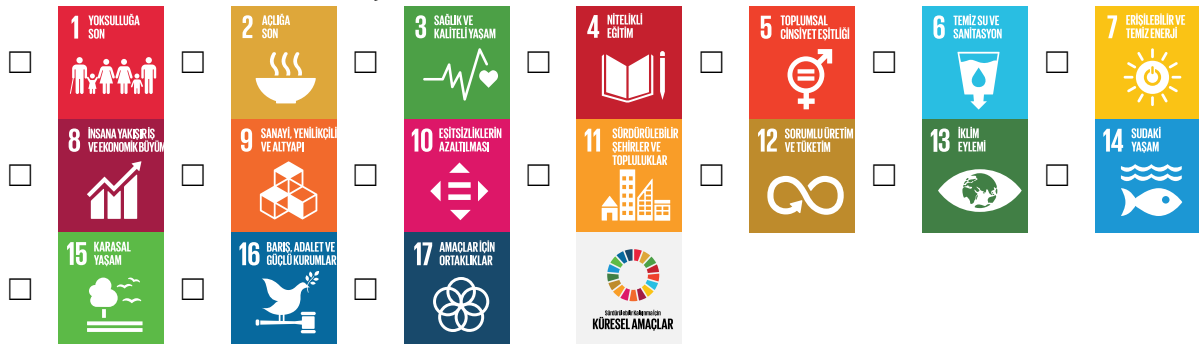
5. Çıkar Çatışması:

Yazar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmektedir.

6. Üretken Yapay Zeka Beyanı:

Çalışmanın hiçbir safhasında yapay zeka araçlarından faydalanılmamıştır.

7. Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları:

KAYNAKÇA

Ahmed b. Hanbel. *el-Müsned*. thk. Şuayb el-Arnaût vd. 32 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1422/2001.

Akay, Taha Rıdvan. "Youshaa Patel ve Teşebbüh Hadisi: Başlangıcından Günümüze Taklit ve Kimlik Üzerine Bir İnceleme". *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 25 (2025), 42-82.

- Akdoğan, Ali. "Kültür ve Din". *Din Sosyolojisi El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2012.
- Ali el-Kârî, Ebü'l-Hasen Nûrüddîn b. Sultân Muhammed. *Mirkâtu'l-mefâtîh şerhu Mişkâtî'l-Mesâbih*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1422/2002.
- Altıntaş, Fatma Betül (ed.). *Batı'da Hadis araştırmaları*. Ankara: TDV Yayınları, 2025.
- Aydın, Osman. "Dönemsel Şartların Rivayet Yorumlamalarına Etkileri ve Bir İkna Unsuru Olarak Hadisler". *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 21/1 (2022), 503-532.
- Aydoğdu, Necdet. *Temel Hadis Kaynaklarında Gayrimüslimlere Benzeme İle İlgili Rivayetlerin Tahlili*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Berkes, Niyazi. *Türk Düşününde Batı Sorunu*. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1975.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâîl. *el-Câmi'u's-sahîh*. thk. Muhammed Züheyr b. Nâsır. 9 Cilt. b.y.: Dârü Tavki'n-Necât, 1422/2001.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâîl. *el-Edebü'l-müfred*. thk. Muhammed Fuad Abdalbâki. Beyrut: Dârü'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, 1422/2001.
- Çalışma Grubu. *İktisat Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2023.
- Çalışma Grubu. *Türkçe'de Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2019.
- Çiftçi, Merve Betül. "Bir Kültürel Direniş Örneği Olarak Kur'an'da Ashâb-ı Kehf". *Journal of Analytic Divinity* 4/1 (2020), 319-332.
- Dalkılıç, İbrahim. "Kültürel Hegemonya'nın Hollywood Sinema Filmleri Üzerinden İnşası". *Erciyes İletişim Dergisi* 11/2 (2024), 693-713.
- Delican, Burak. "Yabancı Sözlerin Türkçe Karşılıklarına Yönelik Bir İnceleme: Sınıf Öğretmeni Adayları Türkçe Karşılıklar Hakkında Ne Düşünüyor?" *Gençlik Araştırmaları Dergisi* 9/24 (2021), 25-48.
- Demircan, Ali Rıza. *İslami Kimliğimizi Korumak*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2008.
- Doğan, Mehmet. *Kültürel Savaş ve Savaş Kültürü*. İstanbul: Nehir Yayınları, 1992.
- Doumato, Eleanor Abdella. "Manning the Barricades: Islam According to Saudi Arabia's School Texts". *Middle East Journal* 57/2 (2003), 230-247.
- Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as. *es-Sünen*. thk. Muhammed Muhyiddin Abdülhamîd. Beyrut: el-Mektebetü'l-Asriyye, ts.
- Erbay, Fatih. "Türkçe Sözlük'ün İlk ve Son Baskısındaki Batı Kökenli Kelimelere Dair". *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 11 (2002), 129-135.
- Ersoy, Mehmet Akif. *Safahat*. İstanbul: İnkilap Yayınevi, 1975.
- Erul, Bünyamin. "Türkiye Akademik Hadisçiliğinin Kritiği". *Cumhuriyetin 100. Yılında Türkiye Hadisçiliği*. ed. Ferhat Gökçe vd. 269-280. Ankara: İlahiyat Yayınları, 2024.
- Gedik, Doğan. *Cumhuriyet'ten Günümüze Türkçe Dil Politikaları ve Dil Planlamaları*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022.
- Gökalp, Ziya. *Kültür ve Medeniyet*. Konya: Gençlik Kitabevi Yayınları, 2010.
- Gökşen, Enver Naci. "Dilde 'Aşağılık Duygusu'". *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi* 141 (1963), 508-510.
- Görmez, Mehmet. *Sünnet ve Hadisin Anlaşılması ve Yorumlanmasında Metodoloji Sorunu*. Ankara: Otto Yayınları, 2020.
- Günay, Doğan. *Kültürbilime Giriş: Dil, Kültür ve Ötesi*. İstanbul: Papatya Yayıncılık, 2016.
- Hâkim en-Nisâbü'rî. *el-Müstedrek 'ale's-Sahîhayn*. thk. Mustafa Abdülkadir Atâ. Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1990.
- Hepçilingirler, Feyza. *Türkçe Off*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları, 2018.

- İbn Hacer el-Askalânî. *Fethu'l-bârî bi-şerhi Sahîhi'l-Buhârî*. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379/1959.
- İbn Haldun. *Mukaddime*. çev. Süleyman Uludağ. İstanbul: Dergah Yayınları, 2010.
- Kannâs, Muhammed Abdullah. *Medhal li-dirâseti'l-Hadîsi'l-mevdû'î*. Riyâd: Dâru'l-Sumay'î, 2018.
- Karakaş, Mehmet. *Modernlik Küreselleşme ve Türkiye'nin Kimlikler Evreni*. İstanbul: Küre Yayınları, 2015.
- Karaman, Hayrettin vd. *Kur'an Yolu*. 5 Cilt. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2019.
- Kırbaçoğlu, Hayri. *Sünneti Çağa Taşımak*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2021.
- Köktaş, Yavuz. *Güncel Hadis Problemleri*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2014.
- Macit, Muhsin (ed.). *Türk Dili I*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2018.
- Magrelo, İrina. "Türkçede Batı Kökenli Yabancı Sözcükler". *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi* 1/1 (2011), 7-10.
- Melîbârî, Hamza Abdullah. *Dirâsât tatbîkiyye fi'l-Hadîsi'l-mevdû'î*. Dubai: Külliyyetü'd-Dirâsâtî'l-İslâmiyye, 2014.
- Meriç, Cemil. *Bu Ülke*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2013.
- Miras, Kamil. *Tecrîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1973.
- Munâvî, Zeynüddîn Muhammed Abdürraûf b. Tâcil'ârifin. *Feyzu'l-kadîr şerhu'l-Câmi'i's-sagîr*. Mısır: el-Mektebetu't-Ticâriyyetü'l-Kübrâ, 1356/1937.
- Müslim, Ebû'l-Hüseyn b. el-Haccâc. *el-Câmi'u's-sahîh*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, ts.
- Nâsır Râşid, Latîfe. *el-Hadîsu'l-mevdû'î el-menhec ve't-te'sîl ve't-temsîl*. Mekke: Dâru Taybeti'l-hadrâ, 1443.
- Nasr Muhammed, Nâdiye. "Ehemmiyetü'l-hadîsi'l-mevdû'î ve menheciyyetuhû fî muâleceti'l-kadâyâ'l-muâsıra". *Mecelletu Külliyyeti Dâri'l-Ulûm* 35/113 (2018), 49-90.
- Nesâî, Ebû Abdîrrahman Ahmed b. Şuayb. *es-Sunen*. thk. Abdulfettâh Ebû Gudde. Halep: Mektebu'l-Matbuâtî'l-İslâmiyye, 1406/1986.
- Okuyucu, Ömer. "Kur'an'da İzzet Kavramının Anlam Derinlikleri ve Bağlamsal Kullanımları". *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 8/35 (2024), 702-725.
- Özaşar, Mehmet Emin. *Hadis ve Kültür Yazıları*. Ankara: Otto Yayınları, 2015.
- Özdarendeli, Necmettin. "Batı Dillerinin Akını ve Türkçe". *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi* 44 (1955), 506-508.
- Özdarendeli, Necmettin. "Yağmurdan Kaçarken". *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi* 56 (1956), 492-496.
- Özel, Meltem. "Kültür emperyalizmi bağlamında Türkiye'de Cadılar Bayramı". *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi* 14/54 (2019), 75-92.
- Özkul, Osman. *Kültür ve Küreselleşme*. İstanbul: Açılım Kitap, 2008.
- Özpınar, Ömer. *Hizmet Peygamber'i ve Hadislerini Anlamak (Fıkhu'l-Hadis İlmi)*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2017.
- Patel, Youshaa. "The Islamic Treatises against Imitation (Taşabbuh): A Bibliographical History". *Arabica* 65/5/6 (2018), 597-639.
- Patel, Youshaa. "Whoever Imitates a People Becomes One of Them': A Hadith and Its Interpreters". *Islamic Law and Society* 25/4 (2018), 359-426.
- Polat, Salahattin. *Hadis Araştırmaları*. Kayseri: Kimlik Yayınları, 2017.

- Safa, Peyami. "Yabancı Kelime Suiistimalı". *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi* 85 (1958), 58.
- Sancak, Şenol vd. "Dil ve Kültür Yozlaşmasında Giresun Örnekleme". *Karadeniz Araştırmaları* 16/16 (2008), 101-111.
- Sarı, Necmi. *Hadislerde Teşebbüh Yasağı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Schaefer, Richard. *Sosyoloji*. çev. Simten Coşar. Ankara: Palme Yayıncılık, 2013.
- Sezgin, Fatin. *Türkçe'de Batı Kaynaklı Kelimelerin Yoğunluğu*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2004.
- Sır, Ayşenur. "Türkçede Batı Kaynaklı Kelimeler ve Unsurlar Sorunu". *Journal Academic Social Science Studies* 6/8 (2013), 969-982.
- Sinanoğlu, Oktay. *Bye Bye Türkçe*. İstanbul: Otopsi Yayınları, 2004.
- Şahin, Cemil. "Türk Dil Kurumu (Tdk) Tarafından Türetilen ve Önerilen 'Yabancı Kelimelere Türkçe Karşılıklar'ın Lise Öğrencileri Tarafından Bilinme Düzeyi". *International Journal of Language Academy* 33 (2020), 108-122.
- Şahin, Eylem. *Türk Dilindeki İngilizce Kelimeler*. Edirne: Trakya Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Şensoy, Filiz. *Medya ve İletişim Yolu ile Türkçeye Girmiş Yabancı Sözcükler*. Edirne: Trakya Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Şurmân, Halid Muhammed. *el-Hadîsu'l-mevdû'î dirâse te'sîliyye tatbîkiyye*. Ürdün: Dâru'l-Furkân, 2010.
- Tareen, Sher Ali. "Translating the 'Other': Early-Modern Muslim Understandings of Hinduism". *Journal of the Royal Asiatic Society* 27/3 (2017), 435-460.
- Terzi, Adem. "Türk Dili ve Yabancı Sözlere Karşılıklar". *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi* 700 (2010), 507-542.
- Tirmizî, Muhammed b. İsâ. *Sünenü't-Tirmizî*. thk. Beşşâr Avvâd Mârûf. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1419/1998.
- Tokpınar, Mirza. *Hadislere Göre Yahudi ve Hristiyanlara Uymak*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2003.
- Tokpınar, Mirza. "'Men Teşebbehe bi-kavmin fe-hüve minhum' Hadisi Üzerine Bir İnceleme". *Hadis Tetkikleri Dergisi* 3/2 (2005), 85-109.
- Tomlinson, John. "Küreselleşme ve Kültür Emperyalizmi". *Kültür Sosyolojisi*. İstanbul: Çizgi Kitabevi, 2018.
- Topçu, Nurettin. *Türkiye'nin Maarif Davası*. İstanbul: Dergah Yayınları, 1998.
- Tuna, Korkut. "Dil ve Kimlik". *Kültür Sosyolojisi*. İstanbul: Çizgi Kitabevi, 2018.
- Turhan, Mümtaz. *Kültür Değişimleri*. Ankara: Altınordu Yayınları, 2016.
- Unutmaz, Recep. *Temel Hadis Kaynaklarında "Bizden Değildir" Formatıyla Gelen Hadisler*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Uysal, Şule Yüksel. "'Men Teşebbehe Bi Kavmin' Hadisini Küresel Giyim Kültürü Açısından Yeniden Okumak". *Türkoloji Araştırmaları* 11/7 (2016), 293-314.
- Yektar, Osman Nedim. "Hz. Peygamber'in Hadislerinde Geçen -Biz- Vurgusu Bağlamında Toplumdaki Birleştiriciliği". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi* 20/1 (2016), 289-308.
- Yetkin, Çetin. *Türk Edebiyatında Batılılaşma ve Kimlik Sorunu*. İstanbul: Salyangoz Yayınları, 2008.
- Yiğit, Yasin. "Din Öğretiminin Amaçları Bağlamında Kültürel Aidiyet ve Kültürel Sorumluluk Bilinci". *Tokat İlmîyat Dergisi* 9/1 (2021), 323-346.
- Zeyyân, Ramazan İshak. "el-Hadîsu'l-mevdû'î dirâse nazariyye". *Mecelletu'l-Câmiati'l-İslâmiyye* 10/2 (2002), 207-248.

Vikipedi. “Bellona”. Erişim 01 Temmuz 2025. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Bellona>

Anadolu Ajansı. “Dünyanın en genç profesörü Oktay Sinanoğlu’nun vefatının 10. yılı”. Erişim 01 Temmuz 2025. <https://www.aa.com.tr/tr/yasam/dunyanin-en-genc-profesoru-oktay-sinanoglunun-vefatinin-10-yili/3542767>

Loi no 94-665 du 4 août 1994 relative à l’emploi de la langue française. “legifrance”. Erişim 01 Temmuz 2025. <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGITEXT000005616341>

Meclis Araştırması Komisyonu Raporu. Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi, 2008.

Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi. “Türkçe’nin Güncel Sorunları”. Erişim 01 Temmuz 2025. <https://turkoloji.cu.edu.tr/DIL%20SORUNLARI/02.php>

Türk Dil Kurumu. “Yayınlar”. Erişim 01 Temmuz 2025. <https://tdk.gov.tr/yayinlar/yayinlar-yayinlar/turk-dil-kurumu-yayinlari/>.

Badge:

Issue : 55

Year: 2026

Page: 171-173

 Mehmet Ali ÇALGAN^{a*}

^a Assoc. Prof., Adiyaman University,
mehmetcalgan@gmail.com

* Corresponding Author

Received: 11.01.2025

Accepted: 3.24.2026

Published: 4.30.2026

Citation:

Çalgan, M. A. (2026). Toplumsal Bir Sorun Olarak Kültürel Yozlaşma: Ayet ve Hadisler Işığında Güncel Bir Değerlendirme. *bilimname*, 55, 171-173.
<https://doi.org/10.28949/bilimname.1815108>

Cultural Degeneration as a Social Problem: A Contemporary Evaluation in the Light of Qur'ānic Verses and Hadiths

Extended Abstract

Within the scope of social hadith interpretation, bringing the sunnah to our age and making it speak to the comprehension of the century, producing solutions to current and social issues based on prophetic principles, analyzing the phenomenon thoroughly for this purpose and making maximum use of the relevant disciplines for this purpose stand out as an important research field in today's hadith studies. In this context, a careful analysis of the phenomenon is indispensable in order to establish a correct relationship between the hadith and the facts related to a social issue. In order to carry out this analysis successfully, it is necessary to utilize the methods and findings of the relevant disciplines. Based on these considerations, this article will closely examine the issue of cultural degeneration in terms of language, which in our opinion is a very important social problem today. For this purpose, first of all, the analysis of the phenomenon in question will be made in the light of related disciplines such as sociology, linguistics and culturology, the historical development of the problem will be revealed and the current situation will be examined in the light of the opinions and determinations of the experts of the subject. After carefully analyzing the problem in this way, the issue will be evaluated through the current readings of the relevant verses and hadiths, the relationship between the religious teachings and the phenomenon will be tried to be established correctly and possible solutions will be explored. The observation of Ziya Pasha (d. 1880), a statesman and intellectual of the Tanzimat period, who said, "In all our affairs, nationality is lost, and subjection to the French is new", shows that admiration for the West and cultural degeneration emerged in the last period of the Ottoman Empire. Ziya Gökalp (d. 1924), Babanzâde Ahmed Naim (d. 1934), Mehmet Akif (d. 1936), Nurettin Topçu (d. 1975), Cemil Meriç (d. 1987) and many other intellectuals pointed out and criticized the feeling of inferiority against the West. A part of this cultural degeneration is the degeneration and pollution of language, which is one of the most important elements of a society's identity. The increasing distance from our cultural identity has reached a level that threatens our cultural

independence. It is extremely thought-provoking to see Western-origin workplace signs in almost every province of our country to the extent that it makes people feel like they are in a foreign country. The use of Western words in society is seen as a sign of being cultured. Many studies on cultural degeneration and alienation in language have been conducted by the experts of the relevant disciplines and the nature, gravity and causes of the issue have been extensively examined. Although there are studies by Ciftci and Yigit on cultural degeneration from a religious perspective, there is no research that examines the deterioration of language from a religious perspective. On the other hand, although many studies have been conducted in the field of hadith on the subject of attempting to resemble non-Muslims, these studies have only analyzed the religious teachings and have not analyzed the phenomenon sufficiently. Although Uysal's article is an exception in this respect, the subject is limited to clothing. Therefore, our study aims to fill this gap in the literature. In the first part of the article, the analysis of the corruption seen in the fields of culture and language is made in the light of the findings of the relevant disciplines and the evaluations of experts. After the analysis of the phenomenon, the analysis of the religious teachings was started and in the second part, the relevant verses and hadiths were analyzed in relation to the facts within the framework of the issues of Muslims being honored, the construction of an independent and unique Muslim identity, the limits of Muslims' friendship and relations with non-Muslims and not trying to be like them. As a result of the article, it is seen that the wannabe and the loss of identity, which manifests itself in the degeneration of the language, is incompatible with the religious teachings that Muslims are valuable, have a unique personality and identity, are bound to each other by ties of love and friendship, and should not emulate other societies, and it is understood that cultural independence is a current and social issue that should be at the forefront of the Muslim agenda. We believe that other important, current, and social issues in areas such as family, education, and management should also be addressed in contemporary hadith studies.

Keywords: Hadith, Culture, Identity, Language, Degeneration.

Peer-review: External, Independent.

Acknowledgements:

I would like to express my gratitude to Prof. Erdinç Ahatlı, Yavuz Köktaş, and Adil Yavuz for taking the time to read this article and for their valuable contributions, as well as to the esteemed referees of Bilimname.

Declarations:

1. Statement of Originality:

This work is original.

2. Author Contributions:

Concept: MAÇ; **Conceptualization:** MAÇ; **Literature Search:** MAÇ; **Data Collection:** MAÇ; **Data Processing:** MAÇ; **Analysis:** MAÇ; **Writing – original draft:** MAÇ; **Writing – review & editing:** MAÇ.

3. Ethics approval:

Not applicable.

4. Funding/Support:

This work has not received any funding or support.

5. Competing Interests:

The author declares no competing interests.

6. GenAI Usage Statement:

No GenAI tools were used at any stage of the study.

7. Sustainable Development Goals:

